

ԱՎԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԴ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 22, 1911

ԹԻԻ 29

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՐԻՋՈՆԸ. Անգղիոյ դիրքը՝ Քաղաքական կացութիւնը, Անգղիոյ Խորհրդարանին օրինագիծը :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ. Ի՞նչ կը կորսնցնէ ազգ մը կրօնք կորսնցնելով :

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ. Երկու ոսկի օրեր :

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ. Միւս կողմը :

ԳԻՏԱԿԱՆ. Խեղաբարոյութեան արգելումը, Պնդերակութիւն :

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. «Ուր որ սէր կայ, հոն է նաեւ Աստուած» :

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ. Յուշեր, Կրթական հանդէսներ Այնթապի մէջ, Անկոնիներու մէջ, Հայ կեանքը :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

ԱՆԳՆԻՑ ԴԻՐՔԸ

Թայֆայայ նիւթին վրայ խօսելով սապէս ըսաւ քանի մը օր առաջ.

Վստահ ենք թէ կառավարութեան կողմէ Երեսփ. Ժողովին հաղորդելի տեղեկատուութիւնը շատ պարզ ու բացորոշ պատասխան մը պիտի ըլլայ արտաստովոր այն հարցումներուն զորոնք Պերլինեան և Վիէննական կարգ մը Գերման թերթեր ըրին Մեծ Բրիտանիոյ զիրքին վրայ նկատմամբ Գերմանիոյ նոր քայլին ի Մարքի Այդ թերթերը և զանոնք ներշնչողները հետաքրքիր կը ձեւանան թէ արդեօք մենք ի՞նչ ընթացք պիտի բռնենք. Ումանք ալ ենթադրութիւններ կ'ընեն, որոնցմով կը լուսաբանուի թէ կատարելապէս անտեղեկ են թէ՛ Բրիտանական նկարագրին, թէ՛ Բրիտանական Սահմանադրութեան. Կ'ըսեն թէ, որովհետեւ հինգ վեց տարիէ ի վեր բարեօրոշած են մեր յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ, կարելի է որ ստվորականէն նուազ փոյթ տանինք Ֆրանսացի մեր բարեկամները պաշտպանելու, և կ'ուզեն զիտնալ թէ արդեօք Անգղիոյ արտաքին աշխարհավարութիւնը ձորձ թագաւորին օրով այնպէ՞ս պիտի ըլլայ ինչպէս էր էտուրրո թագաւորին օրով. Միայն մէկ զիրք կարելի է մեզի համար. «Զուտ արգելական և առժամայ» քայլը զոր Գերմանիա յարմար դատեց առնել՝ ամբողջովին նոր կացութիւն մը յառաջ կը բերէ արդարեւ Մարքի մէջ, բայց կացութիւն մը՝ ուր պարտիմք նոյն այն սկզբունքներով ու նկատումներով չարժիլ, որոնց վրայ հիմնուած էր ցարդ մեր ընթացքը. Հարկաւ Ֆրանսայի հետ մեր դաշնադրական պարտականութիւններուն տառին ու ոգիին հաւատարիմ պիտի ըլլանք ամբողջական այն իմաստով զոր կը պահանջեն մեր պատիւը և այն երկրին հետ մեր բարեկամութիւնը. Միեւնոյն ժամանակ փոյթ պիտի տանինք մեր չահերը պաշտպանել Մարքի մէջ, չահեր անտեսական թէ քաղաքական, որոնք ահագին աստիճանով կը գերազանցեն Գերմանականները. Սերտիւ ու խորապէս մեզի պատկանող միջազգային հարցի մը մէջ ոչ մէկ «պահանջ» կրնայ ձանչցուիլ և ոչ մէկ «փոխարինութիւն» կրնայ ընդունելի ըլլալ առանց մեր մասնակցութեան ու հաւանութեան. . . . Հարկաւ մեզի հետ ուրիշներ ալ կը յիշեն թէ միջազգային խնդիր մը միջազգային հաւանութեամբ միայն կրնայ լուծուիլ. Այդ վարդապետութիւնը կը պարզուի Վիէնայէ այնպիսի ոճով ու հեղինակութեամբ որ մասնաւոր

ուշադրութիւն գրաւելու է Պերլինի մէջ. Ֆրէյդֆուլդի ուղղուած զեկոյցի մը մէջ կը գտնուի այն, և զեկոյցը, ինչպէս կ'ըսէ մեր թղթակիցը, խմբագրուած է էրէնթալ կոմսին Հունգարացի Վարչապետը տեսնելէն ու Կայսեր ներկայանալէն ետեւ. Այդ զեկոյցը, ըստ մեր Վիէննայի թղթակցին, սա կարծիքը կը ներկայացնէ թէ Գերմանական այս քայլը թերեւս օգնէ Մարքեան կացութեան պարզուելուն, այսինքն Ալճէլի րասի դաշնագրին սկզբունքները որ ըստ տէրութիւններէն ձանչցուած են՝ անփոփոխ պահուին. Յետոյ կ'ըսէ թէ այդ լուծումը միայն կրնայ ընդհանուր հաւանութեան արժանանալ, եթէ նոր դէպքեր նորէն վիճաբանութեան առարկայ դարձնեն Մարքեան խնդիրը. Կը չեղաուին Աւստրիա-Հունգարիոյ տընտեսական չահերը Մարքի մէջ, և կը յայտարարուի թէ ի հարկին Աւստրիա-Հունգարիա անտեսական այդ յարաբերութիւնները ի նկատ պիտի առնէ և ըստ այնմ չարժի սոյն խնդրին մէջ.

Դանի մը օր եւս յետոյ սապէս գրեց քաղաքական կացութեան վրայ. Հակառակ կառավարութեան յամառութեան՝ կացութիւնը անփոփոխ չմնաց. ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ Նախ և առաջ Լորտերու Ժոկետին ղովը ընդունեցաւ Խորհրդարանի օրինագիծը, ոչ նոյնութեամբ, այլ՝ բարեփոխումներով, զորոնք մուծանելն անոր ոչ միայն իրաւունքն էր, այլեւ պարտականութիւնը. Այդ բարեփոխումներն ինքնին այնքան բանաւոր են որ Ազատական 46 Լորտեր միայն զանուեցան անոնց դէմ քուէարկող, և կուսակցութեան երեւելիներէն ոմանք յայտնապէս պաշտպանեցին զանոնք. Այնքան բանաւոր են որ անոնց դէմ բերուող միակ փաստը սա էր թէ օրինագծին սկզբունքին կը հակառակին. Անոնց նպատակն է թոյլ չտալ որ կարգ մը բաներ կատարուին առանց ուղղակի խորհուրդ հարցնելու ընտրողներուն. Անոնց նպատակն է կարգ մը հաստատութիւններ կործանումէ պահպանել. Այդ հաստատութիւններուն առաջինն է Թագին և Բողոքական Յաջորդութեան գոյութիւնը. Կը բաղձայ ազգը որ ոչ թէ նրեալ. Ժողովին, այլ անոր մեծամասնութեան, իշխանութիւն տրուի Թագը կամ Բողոքական Յաջորդութիւնը ջնջելու՝ առանց ընտրողներուն պատահութիւն մը տալու որ իրենց կամքը յայտնեն խնդրին նկատմամբ. Ոչ ոք կրնայ այսպիսի անտեղի թեւադրութիւն մը ներկայացնել. Ուրեմն ի՞նչու չընդունուի այս բարեփոխումը. Օրինագիծը իր խկական վիճակին մէջ ճիշտ այդ իշխանութիւնը կու տայ ոեւէ դահլճի, որ կրնայ

տեսակ մը մեծամասնութիւն ունենալ Երեսփ. Ժողովի մէջ, Ասոր ամենեւին պատասխան չէ ըսել թէ այդ իշխանութիւնը ոչ երբեք պիտի գործադրուէր: Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել զայդ: Լորտ Լէնստաունի բարեփոխման մնացեալ մասը հարկաւ այսօր անկախ ծանրութիւն չունի: Սակայն ծրագրի օրինաւոր և յոյժ բանաւոր բարեփոխում է թոյլ չտալ որ Երեսփ. Ժողովը, առանց ընտրողներուն հարցնելու, իրաւասութիւն ունենայ Սահմանադրութիւնը փոփոխելու: Օրինագիծն այժմ ընդունուած է, և մեղի դժուար է հաւատալ թէ վարչապետ մը կրնայ Թագաւորին առաջարկել որ բաղմաթիւ անձեր Լորտութեան բարձրացնէ միաժամանակ, յաղթահարելու համար ժողով մը որ այսքան սահմանադրաւայել, այսքան թաղապաշտպան, այսքան բանաւոր ու նոյն իսկ կառավարութեան կուսակիցներէ պաշտպանեալ զիրք մը բռնեց: Մեր դատումով պէտք է մերժել տարածուած սա զրոյցները թէ հարիւրաւոր նոր Լորտեր պիտի անուանուին: Կացութիւնը չթոյլատրեր այդպիսի բան: Եթէ Լորտերու ժողովը բոլորովին մերժէր օրինագիծը, խնդիրը կը փոխուէր: Այն ժամանակ կ'արդարանար Լորտեր ընտրելու սպառնալիքը:

ԱՆԳՂԻՌՑ ԽՈՐՀՐԴԱՒԱՐԱՆԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ Ահաւասիկ այն օրինագիծը, զոր Լորտերու ժողովը քուէարկեց 46ի դէմ 253 ձայնով:

Յօդ. Բ. Եթէ զրամականէ տարբեր ունէ հանրային օրինագիծ նոյն թէ տարբեր Խորհրդարանի յաջորդական երեք նստաշրջաններու մէջ քուէարկուի Երեսփ. Ժողովէն, և նստաշրջանի վախճանէն ճիշտ ամիս մը առաջ Լորտերու ժողովին զրկուելով մերժուի նոյն նստաշրջաններուն իւրաքանչիւրին մէջ, այդ օրինագիծը Լորտերու ժողովէն երրորդ անգամ մերժուելուն վրայ Ն. Վեհափառութեան պիտի մատուցուի, եթէ Երեսփ. Ժողովը հակառակ տնօրինութիւն մը չընէ, և Խորհրդարանի որոշում պիտի ըլլայ արքայական հաւանութեան արժանանալով, թէպէտ Լորտերու ժողովը իր հաւանութիւնը տուած չըլլայ: Սակայն այդ որոշումը պիտի չգործադրուի, եթէ երկու տարի անցած չըլլայ այն օրէն, երբ երկրորդ ընթերցումը Երեսփ. Ժողովին մէջ տեղի ունեցաւ նստաշրջաններուն առաջին մէջ, մինչև այն օրը երբ Երեսփ. Ժողովը կը քուէարկէ զայն նոյն նստաշրջաններուն երրորդին մէջ:

2. Երբ օրինագիծ մը Ն. Վեհափառութեան մատուցուի հաւանութեան համար ըստ սոյն

հատուածի տրամադրութիւններուն, անոր պիտի կցուի Երեսփ. Ժողովի ատենապետին սա վկայականը, իր ստորագրութեամբ, թէ սոյն հատուածին տրամադրութիւնները լիովին յարգուած են:

3. Օրինագիծ մը Լորտերու ժողովէն մերժուած պիտի համարուի, եթէ նոյն ժողովէն չընդունուի առանց բարեփոխման կամ այնպիսի բարեփոխումներով միայն որոնց կը հաւանին երկու ժողովները միանգամայն:

4. Օրինագիծ մը նախորդ նստաշրջանին մէջ Լորտերու ժողովին զրկուածի մը հետ նոյն պիտի համարուի, եթէ Լորտերու ժողովին զրկուելու պահուն նոյն է նախորդին հետ, կամ կը պարունակէ այնպիսի փոփոխութիւններ միայն որոնք Երեսփ. Ժողովի ատենապետին վկայութեամբ անհրաժեշտ դատուած են նախորդ օրինագիծին թուականէն ի վեր անցած ժամանակին պատճառով կամ կը ներկայացնէ նախորդ նստաշրջանին մէջ Լորտերու ժողովին կողմէ նախորդ օրինագիծին մէջ մուծուած բարեփոխումներ, և ունէ բարեփոխումներ որոնք, ատենապետին վկայութեամբ, Լորտերու ժողովին կողմէ եղած են նախորդ նստաշրջանին մէջ և ընդունուած են Երեսփ. Ժողովէն՝ արքայական հաւանութեան ենթարկուած օրինագիծին մէջ պիտի մուծուին ըստ սոյն հատուածին:

Սակայն Երեսփ. Ժողովը, եթէ յարմար սեպէ, այսպիսի օրինագիծի մը երկրորդ կամ երրորդ նստաշրջանի մէջ քուէարկման պահուն, կրնայ որոշուի ունէ բարեփոխում թելադրել առանց բարեփոխումները օրինագիծին մէջ մուծանելու, և թելադրեալ այդպիսի ամէն բարեփոխումներ նկատի պիտի առնուին Լորտերու ժողովէն, և եթէ ընդունուին՝ պիտի համարուին իրեն երկու ժողովներուն ալ կողմէ ընդունուած բարեփոխումներ: Բայց Երեսփ. Ժողովին այս իրաւասութիւնը սոյն հատուածին գործառնութեան պիտի չազդէ այն պարագային երբ օրինագիծը մերժուի Լորտերու ժողովէն:

Հետեւեալն է Լորտ Լէնստաունի բարեփոխումը, որ զբուհեցաւ առաջին հատուածին վերջը:

1. Ունէ օրինագիծ

որ կը վերաբերի Թագին կամ անոր Բողոքական Յաջորդութեան գոյութեան,

որ Կղզ. Խորհրդարան, Ժողով կամ Խորհուրդ կը հաստատէ Իրանտայի, Ստովտիոյ, Ուէյլի կամ Անգլիոյ մէջ օրէնսդրական իրաւասութիւններով,

որ միացեալ յանձնաժողովին յղուած է և անոր կարծիքով կը յուղէ յոյժ ծանրակշիռ

խնդիր մը, որու նկատմամբ ըստ բաւականին ստուգուած չէ երկրին կարծիքը,

պիտի չմատուցուի Ն. Վեհափառութեան, ոչ ալ արքայական հաւանութիւն պիտի ստանայ ըստ սոյն հատուածին տրամադրութիւններուն, առանց նախ ընտրողներուն ներկայացուելու և անոնց հաւանութիւնն ստանալու՝ Խորհրդարանի կողմէ դեռ որոշելի եղանակով մը:

2. Միացեալ յանձնաժողովին կը պատկանի լուծել ոեւէ խնդիր թէ արդեօք օրինագիծ մը կ'իյնայ՝ այս ենթահատուածին առաջին և երկրորդ պարբերութիւններուն սահմանին մէջ:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԻՆՉ ԿԸ ԿՈՐՄՆՑՆԷ ԱԶԳ ՄԸ

ԿՐՈՆՔ ԿՈՐՄՆՑՆԵԼՈՎ

5.

Հ. Ս. Պ.

ՆԱՌՈՐԻ հինգ յօդուածներով խօսեցանք կորուստներէն ոմանց վրայ դորոնք կը կրէ ազդ մը, որ կը լքէ իր հաւատքը Աստուծոյ և հանդերձեալ կեանքի վրայ: Այս վերջին յօդուածով կ'ուզենք աւելի համառօտիւ խօսիլ միւս բազում կորուստներէն ոմանց վրայ որոնք ոչ նուազ ծանր են քան արդէն իսկ յիշուածները:

6. Ասոնցմէ մին սա է թէ ազդ մը, կրօնք կորսնցնելով, կը կորսնցնէ ինչ որ ամենամեծ քաղցրութիւն ու նուիրականութիւն կ'ընծայէ ընտանեկան կեանքին: Բարեկամի մը յիշեցինք ընդհանուր նիւթը որու վրայ կը գրէինք մենք, և ահա ըսաւ թէ իրեն համար ամենածանր կորուստներէն մին կը թուի տիպար ընտանեկի կորուստը: Ինք ալ Քրիստոնեայ ընտանեկի կը պատկանի: Իր հայրը, որ կէս դարէ աւելի առաջ յօդուածագրիս ուսուցիչն էր եղած, մին էր այն աղնուարարոյ, մաքրասիրտ, սիրող ու սիրելի մարդոցմէն որոնք կը նկրտին Տէրոջը քայլերուն հետեւի: Մայրն ալ իր ամուսնին արժանաւոր կենակիցն էր: Բարեկամս իր մանկական օրերը յիշելով զգաց թէ ընտանեկան յարկը որու յիշատակը այնքան դողոր էր իրեն՝ պիտի կորսնցնէր իր գլխաւոր հրապոյրը, եթէ կրօնի աղոթեցութիւնը վերցունէր անկէ: Եւ իրաւունք ունէր: Ուրիշ ընկերակիցներ կրնանք թողուլ, եթէ դադրին յարմար ըլլալէ: Քանի մը տարի առաջուան մտերիմ բարեկամը կրնայ մեր սրտին մէջ իր տեղը ուրիշի մը տալ, որ աւելի սիրելի դարձած է մեզի: Բայց ընտանեկան կապը տեւական է: Տարուէ տարի և թերեւս տասնամեակէ տասնամեակ ընտանեկի մը անդամները մէկ-

տեղ կ'ապրին: Եւ սակայն ո՛րքան յաճախ իրարու անտարբեր կ'ըլլան այր և կին: Խրարմէ չեն զատուիր, վասն զի չեն կրնար զատուիլ պատուաւորապէս, բայց կը պակսի այն ընկերակցութիւնը, փոխադարձ համակրանքը և կենակցութեան այն հաճոյքը որ միշտ ընկերանալու է ամուսնական յարաբերութեան: Սակայն երբ, ինչպէս կ'ըսէ բանաստեղծը, «մէն մին միւսին կը յենու և երկուքը միասին Աստուծոյ», երբ իրենց կրօնին պատուէրներուն հնազանդելով և, ինչպէս կը հաւատան, Աստուծոյ շնորհաց օգնութեամբ կը յաղթեն իրենց ընական անձնասիրութեան և մէն մին միւսին երջանկութիւնը կը փնտռէ, և երբ կրօնի նոյն յոյսերը և ներշնչումները կ'ընդունին և յաւիտենական նոյն տունը կ'ակնկալեն երթալ, այն ժամանակ իրենց յարաբերութիւնը մնայուն աղբիւր կ'ըլլայ միխթարութեան և ուրախութեան: Նոյնպէս է նաեւ ծնողական և որդիական յարաբերութիւնը: Մայրերը որոնք մեզի գաղափարներ տուին Աստուծոյ և անոր սրբութեան ու սիրոյն վրայ, և որոնց ծուկերուն վրայ աղօթքի մեր առաջին դասերն առինք, ո՛րքան պատուական է մեզի անոնց յիշատակը: Չանոնք անաստուած և յաւիտենական բաներու անհոգ համարիլ սրբապղծութիւն կը թուի մեզի: Այսպիսի մայրերու յիշատակով չար ճամբաներէ ետ դարձուած են պատանի և երիտասարդ բազում մոլորեալներ:

7. Ազդ մը կրօնք կորսնցնելով՝ սփոփանքի ու զօրութեան աղբիւր մը կը կորսնցնէ նեղութեան ու կորստեան ժամանակներու մէջ: Այս բաները ամէն մարդու կեանքի մէջ կը պատահին: Մարդիկ տեսած ենք, որոնք կ'ըսեն թէ քսան երեսուն տարուան մէջ օր մը իսկ չեն հիւանդացած: Այսպիսի փորձառութիւն մը, թէեւ հազուադէպ, կարելի է եթէ մէկը լաւ կազմ ունի և զգուշութեամբ կը հնազանդի առողջապահութեան օրէնքներուն: Սակայն չենք կարծեր թէ կը զսնուի մէկը որ յուսախաբութիւն, ցաւ կամ կորուստ կրած չըլլայ քսան տարուան մէջ: Եւ այս բաները ո՛րքան խիտ ցանուած են ոմանց կեանքի ուղիին վրայ: Կեանքի փորձառութեան անխուսափելի մաս կը կազմէ այս: Ի՞նչպէս պիտի տոկանք ասոր: Եթէ կրօնը մեր ժենք, կը մնայ մեզի ընտրել սա երեք բաներէն մին: Նախ, կրնանք թողուլ որ մեր կորուստները ու ցաւերը դառնացնեն մեր կեանքերը: Երկրորդ, կրնանք կուրծք տալ անոնց Ստոյիկի փիլիսոփայութեամբ և ճակատագրին ասպարէզ կարգալ որ իր յոռեգոյնը ընէ, մեր հոգիներն այսպէս անտարբեր դարձնելով ամէն պատահականութեան: Երրորդ,

կրնանք մեր ցաւերը խեղդել աշխատիլ՝ աշխարհիկ հաճոյքներու մէջ մխրճելով։ Այս հնարքներէն ոչ մին գոհացուցիչ կ'ըլլայ։ Ասոնք դարման չեն, այլ՝ հոգիի դառնութիւնը ծածկելու միջոցներ միայն։ Սակայն կրօնը կը սորվեցնէ թէ Հայր մը կայ վերը, որ ամէն բաները բարիի գործակից կ'ընէ անոնց որ զինք կը սիրեն։ Անոր իմաստութիւնը և սէրը անսահման են, և ամէն առերեւոյթ կորուստ ու ցաւ աւելի շահու և աւելի երջանկութեան միջոցի կը փոխարկէ Ան մեզի համար։ Այս հաւատքը, եթէ ճշմարիտ իսկ չըլլայ, ահագին սփոփանք կու տայ մարդու։ Երբ մահը մուտ գործեց բարեկամի մը տան մէջ, բարի մարդուկ մը սապէս հարցուց. «Ի՞նչ կրնան ընել անոնք որ Քրիստոնէական յոյս չունին այսպիսի ժամանակ»։ «Մեր վայրկեանական նեղութիւնը» մեզի «թեթեւ» կը թուի այն ժամանակ միայն, երբ կը հաւատանք թէ «առաւել քան զառաւել փառաց յաւիտենական գերազանցութիւն կը գործէ մեզի»։

8. Կը կորսնցնէ ինչ որ մեծագոյն արժէքը կու տայ կեանքին։ «Կ'արժէ՞ ապրիլ»։ Գիտնալով թէ կեանքի մեծագոյն մասն արդէն իսկ անցուցած ենք և սահմանադիժը չկրնար շատ հեռու ըլլալ այլեւս, առանց վարանման «Այո» կ'ըսենք։ Յուսախաբութիւններ ու ցաւեր եղած են։ Եղած են անկուսմներ որ վշտով ու ամօթով մեզ համակած են։ Շարժառիթներ սխալ հասկցուած են, կասկածի ենթարկուած ենք այնպիսի թերութիւններու կամ դիտաւորութիւններու համար որոնցմէ անպարտ գիտէինք մենք մեզ։ Այս ամէնուն մէջ վիճակակից միայն եղած ենք բազմաթիւ մեծ ու բարի մարդոց։ Սակայն և այնպէս առաւելութիւնը միւս կողմն է և մեծ առաւելութիւն։ Ուրախ ենք որ ապրեցանք, Լիովին արժեք ապրիլ երկրաւոր կեանքը։ Առաջին դէմքով կը գրենք, բայց կը յուսանք թէ բոլոր մեր տարէց ընթերցողները կրնան նոյն վկայութիւնը տալ մեր իսկ բառերով։

Այո, առանց տարակոյսի կամ վարանման կ'ըսենք թէ լիովին կ'արժէ ապրիլ։ Բայց եթէ վերցնէք ամէն ինչ որ կրօնը կ'աւելցնէ կեանքի վրայ, եթէ ջնջէք երկինքը, աքսորէք զԱստուած տիեզերքէն, հանէք մարդկային նկարագրէն ամէն ինչ որ արդիւնք է կրօնական հաւատքի ազնուացուցիչ ու քեղեցկացուցիչ ազդեցութեան, իջեցնէք մարդն անասուններու մակարդակը՝ արդի իր վիճակէն աւելի բարձր ու լաւ բան մը ստանալու յոյս չթողլով անոր, այն ժամանակ հարցումը երկբայեւի պատասխան կ'ունենայ։ Կ'արժէ՞ ապրիլ անասունաժողով տիեզերքի մը մէջ, ապրիլ առանց կրօնական

հաւատքի և այն ամէն բաներուն որ ուղղակի կամ անուղղակի արդիւնք են անոր։ Վստահ չենք։ Եւ պիտի ուզէինք նախ մտածել և ապա պատասխանել։

9. Կորուստ մը եւս յիշելու ենք որ կրօնի կորուստեան հետ զուգընթաց է։ Այդ կորուստն է անմահ յոյսի ներշնչումը։ Այս լուեւայն կ'իմացուի նախայիշեալ կէտերէն ոմանց մէջ, բայց պէտք է առանձին յիշատակել։ Ուրիշ հարցում մը եւս կայ աւելի կարեւոր քան «Կ'արժէ՞ ապրիլ» հարցումը։ Սա է թէ ուրիշ և անվերջ կեանք մը կայ մեր առջեւ։ Երկար կեանք կը մաղթենք մեր բարեկամներուն։ Եւ ո՞րքան անհաւասար է մարդկային կեանքի տեւողութիւնը։ Մօրաքոյրերէս մին երկու դուստր ունէր։ Մին մեռաւ երբ դեռ քանի մը օրուան էր։ Միւսն ապրեցաւ մինչեւ որ ինչնոսունը թեւակոխեց։ Եթէ մանկիկ մը մօնէ մեր ընտանիքին մէջ և մեզի յայտնուի թէ այս երկուքէն մէկուն չափ պիտի ապրի, չենք կրնար անտարբեր ըլլալ թէ որուն չափ։ Ի՞նչ է քանի մը օրը 90 տարիին քով։ Մեծ է տարբերութիւնը, բայց ոչինչ է բաղդատմամբ այն տարբերութեան որ կայ երկրաւոր երկայնագոյն կեանքին ու յաւիտենականութեան միջեւ։ Կեանքի յաւիտենականութիւն մը ունինք մեր առջեւ։ Կրօնի պատասխանը դրական է և վստահալից։ Անաստուածութեան պատասխանը «Ո՛յ» է, կամ առ առաւելն «Չենք գիտեր»։ Կրօնը կը կենայ բաց գերեզմանին քով և կ'ըսէ, «Քրիստոսով ամէնը կենդանի պիտի ըլլան»։ «Ո՛ւր է, ով մահ, քու խայթոցդ. ո՞ւր է, ով գերեզման, քու յաղթութիւնդ»։ Անաստուածութիւնը կը կենայ գերեզմանին քով և կը լռէ։ Բարեկամ մը որ իր թէ՛ ամուսինը և թէ՛ միակ ու սիրեցեալ դուստրը կորսնցուցած էր՝ մեզի ըսաւ, «Կ'ուզեմ անոնց երթալ, և շատ երկար կը թուի սպասել»։ Անաստուածը կը կարծէ թէ անոնք գոյութենէ դադրեցան և թէ տիեզերքի մէջ չկայ տեղ մը ուր բարեկամս կարենայ գտնել իր սիրելիները։ Կրօնը մեզ կ'ապահովցնէ թէ կեանք մը կայ մեր առջեւ որ կատարեալ է, սուրբ, երջանիկ և անվերջ։ Անաստուածութիւնը կ'ըսէ թէ երբ մեր վերջին շունչը տանք, ոչինչ կը մնայ մեզմէ բաց եթէ փառք մարմին մը որ հողին պիտի դառնայ շուտով։

Ազգի մը համար չկայ աւելի մեծ կորուստ մը քան կրօնական հաւատքի կորուստը։ Այսպիսի հաւատքի տարբեր ձեւեր կրնան ըլլալ, ոմանք աւելի մաքուր ու ազնուացուցիչ քան ուրիշներ։ Բայց ոեւէ ազգ որ հաւատք ունի ամենակալ ու

սիրալիր Արարչի ու Հօր և հանդերձեալ անվաճան կեանքի մը վրայ՝ անգին գանձի մը պէս պահելու, պահպանելու է այդ հաւատքը :

Վ Ե Ր Ջ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԿՈՒ ՈՍԿԻ ՕՐԵՐ

(Բաղբիւր ձ. Պէրէր)

ՇԱԲՈՒԱՆ մէջ երկու օրեր կան, որոնց մասին ես ընաւ չեմ հոգար ու նեղուիլ : Երկու անհոգ ու խաղաղ օրեր, որոնք երկիւղի ու մտատանջութեան վրդովումներէն ազատ կացուցուած են :

Այս օրերէն մէկն է երէկը : Երէկը իր բոլոր հոգերովն ու երկիւղներով, ցաւերովն ու վիշտերով, բոլոր սխալներովն ու յանցանքներով ու ամէն տեսակ վրիպանքով իմ յիշողութեանս սահմաններէն անցած է, գացած է առ յաւէտ : Ես երէկի մէջ ըրած մէկ գործս այսօր չեղեալ չեմ կրնար ընել, և երէկ ըսած մէկ խօսքս այսօր չըսուած չեմ կրնար ընել : Իմ կեանքիս այդ անցած օրը, որուն մէջ սխալ, կամ ցաւ, կամ վիշտ ունեցայ, ձեռքն է Մեծ Սիրոյն, որ ժայռէն մեղր կրնայ բխեցնել, ինչպէս նաեւ անուշ ջուր՝ երաշտ անապատէն : Այդ Մէրը կրնայ սխալները շտկել, արցունքը կրնայ ժպիտի փոխել, մոխիրներէն կրնայ գեղեցկութիւն յարուցանել, վշտաբեկ հոգիին մը կրնայ փառքի պատմութեան հաղութեան, ինչպէս նաեւ վիշտի գիշերական կրնայ առտուան ուրախութիւնը պարգեւել :

Ես երէկի հետ գործ մը չունիմ, բայց միայն անոր քաղցր յուշերով, որոնք անցած այդ օրուան սիրտին մէջ կը մնան, ինչպէս վարդերու բոյրերը վարդենիներու քով : Այո, երէկի հետ գործ մը չունիմ. ան իմա էր, բայց հիմա Աստուծոյ կը վերաբերի :

Միւս օրը, որուն մասին հոգ չեմ ընել, վաղն է : Վաղը իր բոլոր հաւանական ճախորդութիւններով, իր բեռներով, իր վտանգներով, իր խոշոր խոստումներով ու խեղճ գործադրումներով, իր անկումներովն ու յուսավորեցումներով, իմ տիրացումիս սահմաններէն այնչափ հեռու է որչափ անոր մեռեալ քոյրը, երէկը : Վաղը Աստուծոյ մէկ օրն է : Անոր արեւը պիտի ծագի բոսորագեղ, պայծառ արշալոյսով մը, կամ լացող ամպերու դիմակի մը ետեւէն : Բայց տարակոյս չկայ թէ պիտի ծագի : Մինչեւ այն ատեն այդ նոյն Մէրը և գորովը որ երէկը բռնեց՝ վաղն ալ պիտի բռնէ իր ձեռքեր-

րուն մէջ : Ես այդ շնորհքի չճնած օրուան վրայ ալ տիրանալու իրաւունք չունիմ՝ բաց ի յոյսի այն աստղէն որ առ յաւէտ կը ցոլայ վաղուան ճակտին վրայ, նոր ու քաղցր խոստումներ կաթեցնելով օրուան սիրտին մէջ : Ասկէ դատ ամէն բան ապահով պահպանութեանը տակն է այդ Անհուն Սիրոյն, որ ինծի համար երէկի գանձերն ալ կը պահէ : Այո, այն Մէրը աստղերէն բարձր, երկնքներէն ընդարձակ, ծովերէն խորունկ է : Վաղը — ան Աստուծոյ օրն է, բայց իմա պիտի ըլլայ :

Հետեւաբար, ինծի համար շաբթուան հազիւ մէկ օրը կը մնայ — այսօրը : Որեւէ մարդ կրնայ կոռուիլ այսօրուան կոռու : Որեւէ մարդ կրնայ կրել մէկ օրուան բեռը : Որեւէ մարդ կրնայ դիմադրել մէկ օրուան փորձութիւններուն : Ով բարեկամներ, մենք այն ատեն միայն կ'ընկճուինք՝ երբ այսօրուան բեռներուն և հոգերուն վրայ, զորոնք Անհուն Մէրը մեր վրայ զգուշութեամբ չափած, «Եւ քու ոյժդ քու օրերուդ չափ ըլլայ» խոստացած է, աւելցնենք նաեւ այդ երկու ահաւոր անհունութիւններուն, — երէկուան ու վաղուան — բեռները : Բեռներ, զորոնք հազիւ Աստուած կրնայ բռնել : Այսօրուան փորձութիւններն ու փորձառութիւնները չեն որ մարդը կը խենդեցնեն, այլ երէկ պատահած բանի մը համար մեր զգացած խղճախայթը կամ վաղուան մասին մեր ունեցած վախը, ահա ասոնք են որ կ'ընկճեն մարդը :

Բայց այս օրերը Աստուծոյ կը վերաբերին, զանոնք Անոր ձգեցէք :

Ահա այս պատճառով ես կը մտածեմ, կը գործեմ, կը ճամբորդեմ մէկ օրուան մէջ միայն, ու այդ ամէնէն դիւրին օրն է : Այդ մարդուն օրն է : ոչ, այդ մեր — Աստուծոյ և իմ — օրն է : Եւ երբ ես հաւատարմաբար ու պարտաճանաչ կերպով ընթացքս աւարտեմ, և որոշուած գործս կատարեմ այս մեր օրուան մէջ Ամենակարող ու ամենասէր Աստուած երէկուան և վաղուան վրայ պիտի հոգայ :

Դուք ժպիտ մը ձեզի չէք կրնար պահել : Զեր խնդութիւնը կը փայլի ձեր աչքերուն մէջ և ձեր այտերուն վրայ կը գծէ այն գիծերը, որոնք ուրախութեան նշան են : Որեւէ մէկը, առանց ձեր զուարթութեան պատճառը գիտնալու, երբ նայի ձեր ժպտուն երեսը, ինք ալ անգիտակցաբար՝ պիտի ժպտի : Ուրեմն ինչ պատճառ կայ որ մեր հաճոյքները և զուարթութիւնը մեզի պահելու աշխատինք : Եթէ երջանկութիւն ունիք ձեր սիրտերուն մէջ՝ թող փայլի ան :

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ

ՃՈՐՃ Մէնսֆիլտ զինքը շուարեցնող շատ բաներ կը գտնէր։ Ան իրիկուն մը, ինչպէս յաճախ սովոր էր ընել, իր մտերիմ բարեկամ Լայմըն Պըթընի քով գնաց։ Լայմըն շորձէ երեսուն տարեկան աւելի մեծ էր։ Անոր մազերը քիչ մը գորշ էին, բայց անոր ջինջ կապոյտ աչքերը երիտասարդական կորովով ու խաղաղութիւնով լեցուն էին։

«Ինծի յաճախ ըսուած է և ես ալ կարդացած եմ թէ Երկնաւոր Հայրը իր զաւակները կը հոգայ»։ Ճորճ միշտ իր դժուարութիւնները պարզասրտութեամբ կը յայտնէր։

«Այո»։ Պըթընի աչքերը դարձած էին ձորին արեւելեան կողմը գտնուող բլուրի մը արեւոտ մէկ կէտին վրայ։

«Շատ աղէկ, բայց այդպէս ալ չերեւար»։

«Ինչո՞ւ»։

«Աղէկ, բայց այդպէս չերեւար. ես տեսած եմ շատ մը դէպքեր, ուր չարը բարգաւաճած էր ու արդարը աղքատ էր, ուր չարը երջանիկ էր ու բարին թշուառ։ Վերջապէս ես կը կարծեմ թէ կրօնքը շատ մեծ օգուտ մը չունի այս կեանքին մէջ»։

«Եւ հարկաւ փաստ ալ կրնամ տալ ձեզի»։ Նաբունակեց ան, երբ Պըթընի նայուածքը իրեն դարձաւ, «մեր տգիտութեան մասին, որով չենք հասկնար թէ ի՞նչ է իսկապէս բարեկեցիկ ըլլալ և թէ առողջութիւնը, դրամը, և հանգստութիւնը չեն ինչ որ կը տեսնուին։ Բայց վերջապէս ըսելու եմ թէ այս տեսակ փաստ մը զիս չգոհացնէր. ոչ, չգոհացնէր։ Չոր օրինակ, հոս, վարը, ծովախորչին եզերքը բնակող ծերուկ Մընրոյի վիճակը նկատողութեան առէք։ Եթէ երբեք բարի մարդիկ կրնան ըլլալ, Մընրո՞ անոնցմէ մէկն է։ Տարակոյս չունիմ թէ ան հաւատարիմ Քրիստոնեայ մըն է։ Ան իր զաւակները կրթելու համար միշտ դրամի կարօտ եղած է ու բնաւ պէտք եղածը չէ ունեցած։ Տարինքէ ի վեր ամէն օր աղօթած է, որ Չարլին աղէկնայ, բայց աղէկ չէ եղած, ընդհակառակը միշտ աւելի դէժ եղած է։ Անցեալ տարի կայծակը անոր ունեցած երկու ձիերէն մէկը մեռցուց։ Այս գարնան հովը անոր ամբարանոցը տապալեց և անոր կովը խեղդուեցաւ հեղեղի մը տակ։ Ընտանիքը յետին ծայր թշուառութեան մէջ կ'ապրի արդէն։ Կարծեմ հազիւ չորարեկ հաց մը ու վրանին զգեստ ունին, և ոչ անկէ աւելին։ Դուք ի՞նչ պիտի խորհէիք այսպիսի վիճակի մը մասին»։

«Ժամանակ մը կար», ըսաւ Պըթըն լրջութեամբ, «երբ անոնք ուտելու չափ հաց ու հագնելու զգեստ ալ չունէին։ Իրր տասը ձմեռ անօթի ու մերկ մնացին ու դրացիները կը հոգային անոնց այդ անմիջական պէտքերը։ Այդ այն ատեն էր երբ դեռ Մընրօ վերստին ծնած չէր։ Ան այն ատեն դէժ մարդ մըն էր, գործի մը մէջ չէր մնար ու չափածն ալ կը մսխէր։ Հիմա անոնց համար շատ ուրախալի է որ հոս երեք սենեակնոց պղտիկ տնակ մը և կշտանալու չափ հաց ունին. հոս, ուր օղը մաքուր է ու ամէն ինչ խաղաղ։ Ես յաճախ լսած եմ անոնց Աստուծոյ փառք տալը։ Դուք անոր հետ խօսակցեցա՞ք այն ատենէն ի վեր, երբ կայծակը անոր ձին մեռցուց և հովը անոր ամբարանոցը տապալեց»։

«Այո»։ պատասխանեց Ճորճ։

«Ան կը գանգատէ՞ր»։

«Ոչ»։

«Յուսահատա՞ծ էր»։

«Ոչ»։

«Ան իր ընկեր արարածներուն, բախտին, նախախնամութեան դէմ դառն խօսքեր կ'ընէր»։

«Ոչ»։

«Հետեւաբար դուք ձեր պատասխանը առած կ'ըլլաք, չէ՞»։ Պըթըն ժպտեցաւ մտածկոտ։

«Շատ չեմ հասկնար»։ աւելցուց պատանին։

«Տեսէք, Ճորճ»։ բացատրեց Պըթըն մեղմօրէն, «դուք սխալ տեղ կը նայիք։ Հոգին ներսը կը գործէ՝ ոչ թէ դուրսը։ Երբ մարդ մը վերստին ծնանի՝ հոգին է որ փոխուած է և ոչ թէ արտաքին աշխարհը։ Ան նոյն մարմինը և ուղեղը ունի և այդ մարմինը և ուղեղը անկարող ու տկար կրնան ըլլալ. կրնայ ունենալ մարմին մը որ ժառանգականութեամբ դատապարտուած ու սովորամոլութեամբ տկարացած ըլլայ, ուղեղ մը՝ որ անուս ու անվարժ ըլլայ։ Հոգին պիտի օգնէ անոր որ այդ մարմինէն և ուղեղէն կարելի եղած աստիճանով օգտուի, բայց զանոնք նորէն պիտի չստեղծէ անոր համար։ Այդպիսի մարդ մը նորէն ենթակայ պիտի ըլլայ ախտերու, ցաւերու և անկուսմաներու։ Բայց անոր այդ բոլորին հանդէպ ունեցած տրամադրութիւնը փոխուած պիտի ըլլայ։ Հոգին, մարմինը և աշխարհը դժուարութիւններէ զերծ ընելու տեղ, բուն մարդը, — ներքին մարդը — այնպէս մը կ'ընէ որ ան կարողանայ այդ դժուարութիւններուն դէմ մաքառիլ ու յաղթել զանոնք։ Այդպիսի մարդ մը վրայ երբ ցաւեր ու դժբախտութիւններ հասնին՝ անոնք, փոխանակ դառնութիւն և յուսահատութիւն բերելու, հոգիի քաղցրութիւն

ու նորոգուած հաւատք կը բերեն։ Եւ գիտնալու համար թէ մէկը ունի՞ր այն հողին, որ կեանքը կը զօրացնէ, որ ոչ չարէն կը մարի, ոչ ալ աղէտներէ կը դառնանայ, պէտք է նայիլ որ ան ունենայ «Աստուծոյ խաղաղութիւնը որ ամէն միտքէ վեր է»։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԽԵԼԱԳԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԳԵԼՈՒՄԸ

(Հոգեբ. Ծրագ.)

Ա.

Պատմութիւններուն և աւանդութիւններուն մէջ, որոնք խօսքի նիւթ են իւրաքանչիւր հիւղակի և գիւղի, ամէնէն տարօրինակ գլուխներէն մին է «խելագարող» մարդունը։ Մարդիկ, որ կը խօսակցին իրենց գործելու միջոցին, կրնան իրենց տուններուն մէջ, և մանուկներ, երբ դպրոցի ճամբէն կ'երթան կու գան, իրարու կը հաղորդեն տարօրինակ գործերը մարդու մը, որ կը ջանար իր ձիերը կառքին լծել հակառակ կողմէն, կամ զանոնք ախոռը վարել առանց դուռերը բանալու։ Կամ որ կը խորհէր թէ հրեշտակները կը խօսէին իրեն հետ, կամ թէ դեւերը կը հետապնդէին զինք, կամ որ մանուկները կը հալածէր, կամ յանալնկալս կը յարձակէր բարեկամի մը վրայ։ Պատմաւածքը սորվորաբար կ'աւարտի սա բանաձեւով, «և զանիկա պէտք էր յիմարանոց տանիլ»։

Շատ պատճառներով դժբաղդութիւն է որ տառապեալ անձին այսպէս մարդասիրաբար հիւանդանոց մը փոխադրութիւնը — ուր ան կրնայ աղէկ խնամուիլ և պաշտպանուիլ վնասելէ իր անձին և ուրիշներու և ընդունիլ բժշկական լաւագոյն դարմանը — կը հեռացնէ զանիկա հանրութեան աւելի գիտողութեան առարկայ ըլլալէ։ Դասերը, զորոնք պիտի սորվէր իւրաքանչիւր հասարակութիւն, եթէ իր խելագարները խնամուէին բուն իսկ իր աչքին առջեւ, այսպէս ըսենք, յոյժ պատուական դասեր պիտի ըլլային։ Եթէ մարդիկ առհասարակ աւելի բան տեսնէին խելագարին վրայ ախտին առաջին յարձակումէն ետեւ, պիտի սորվէին շատ բաներ, զորոնք հիմա քիչեր միայն գիտեն։ Պիտի սորվէին, օրինակի համար, թէ խելագարներուն մեծամասնութիւնը գրեթէ անվնաս են, թէ մտային տկարութիւններ մեծապէս կը տարբերին աստիճանով և տեսակով, և թէ համբերութիւն, մարդասիրութիւն և համակրանք մտքին հիւանդութիւնները, ինչպէս ուրիշ շատ հիւանդութիւններ ալ, բուժելու գլխաւոր ազդակներն են։ Տառապանքին ծանրութիւնը և բնոր զոր անիկա կը դնէ հանրութեան վրայ՝ աւելի լիովին պիտի

տի հասկցուն և աւելի դիւրաւ պիտի գնահատուի կարեւորութիւնը ունէ նոր լոյսի զոր գիտութիւնը կը ցոլացնէ խելագարութեան բնութեան, ծագման և արգելելի ըլլալուն վրայ։

Անտարակոյս շատ պիտի զարմանան շատեր երբ իմանան թէ Միաց. Նահանգաց հիւանդանոցներուն մէջ խելագարներու թիւը 1904 Յունվ. 1ին (աւելի վերջի թիւերն ճիշդ չեն հասկցուած) 150,151էն պակաս չէր։ Ասիկա կրկնապատկէն աւելի էր 1890ի թիւին որ էր 74,028։ Միայն Նիւ Եորքի հիւանդանոցներուն մէջ, 1904էն մինչեւ 1910 խելագարներուն թիւը աւելցաւ 25 առ հարիւր։ Առանց վարանելու կարելի է ըսել թէ հիմա Միաց. Նահանգաց հիւանդանոցներուն մէջ զբոնուած խելագարներուն թիւը գէթ 200,000ի կը հասնի։ Միացեալ Նահանգաց մէջ խելագարները խնամելու ծախքը տարին մօտաւորապէս 50 միլիոն տոլար է։ Նիւ Եորք նահանգին համազուտար ծախքին իր մէկ վեցերորդը խելագարներու խնամքին կ'երթայ։

Հարկաւ, մեզմէ ունէ մէկուն բոլորովին անկարելի է հաշուել այսպիսի համազուտարներ։ Եթէ մեր մտքին մէջ պատկերացնենք տագնապը ունէ տան որուն մէջ խելագարութիւն կայ, ախտացեալին չարչարանքները, ընտանիքին և բարեկամներուն անձկութիւնը, ախտացեալին վառտակին կորուստը և շատ մը պարագաներու մէջ ատոր հետեւանքն եղող սաստիկ աղքատութիւնը, յայնժամ պիտի խոստովանինք թէ անկարող ենք լիովին չափել միայն մէկ օրինակով այդ չարիքին երկայնութիւնը, լայնութիւնը և խորութիւնը։ Մտաւոր թուաբանութեան ո՞ր գործողութեամբ պիտի հաշուենք հարիւր հազարներով կորուստի և թշուառութեան սոյնպիսի պատմութիւն մը։

Ի՞նչ գիտենք ինչպէս բուժելու այսպիսիներուն վրայ

Եթէ ամենափոքր կարեկցութիւնն ունինք մեզի ընկեր մարդկային այն արարածներուն վրայ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կրնան ենթարկուիլ այս հիւանդութեան, կամ եթէ խորհինք այն արտակարգ հետեւանքներուն վրայ ընկերային բարւոքումներուն մէջ որոնք կրնան ձեռք բերուիլ տարեկան այս 50 միլիոն տոլարի ծախքէն, եթէ անիկա կարելի ըլլար գործածել հասարակաց բարւոյն համար, շուտ մը կը տեսնէինք թէ «Խելագարութեան արգելում» ասացուածը կ'արտայայտէ յոյս մը, որուն կատարումը ծայրագոյն աստիճան նշանակութիւն ունի մարդկային ցեղին համար։ Անտարակոյս սկեպտականութիւնը շատերու առաջին տպաւորութիւնը պիտի ըլլայ։ Բոլոր չարիք-

ներուն մէջ որոնք կը տառապեցնեն մարդկային սեռը, խելագարութիւնը միշտ նկատուած է իբրեւ ամէնէն խորհրդաւորը, յանկարծական իր յարձակումով, յառաջ գալով անծանօթ պատճառէ, ոչ բանաւոր, անգուշակելի, անսահմանելի, որու պատճառներ վերագրել միայն կարելի է, զոր օրինակ մարդկային կազմութեան մէջ խորհրդաւոր մուտը դեւերուն, կամ վնակներու անտեսանելի, խորհրդաւոր բայց ազդեցիկ եւ սոսկալի ներգործութիւնը։ Աւանդութեան և բնագոյնի զգացման բոլոր ոյժը խելագարութիւնն արդեւելու հնարաւորութեան դէմ է։

Յօդուածագիրս, սովոր ըլլալով ամէն անգամ հանրային հաստատութիւններ այցելել երկու տասնեակ տարիներ, անգամ մը իբր հարիւր ախտափշտներ դիտելու պահուն պատահաբար ըսաւ մեծ յիմարանոցի մը վերատեսուչին, որու երկու տարիէ ի վեր յանձնուած էր յիշեալ հաստատութեան տեսչութեան պաշտօնը, «կարծեմ շատ հեռու էք գիտնալէ թէ այս բոլոր մարդիկը հոս բերողն ի՞նչ է։»

«Երբեք այդպէս չէ բանը» ըսաւ վերատեսուչը, «մենք կատարելապէս լաւ գիտենք թէ անոնց շատը հոս բերողն ի՞նչ է։ Դալով ուրիշներու, կրնանք բանաւոր կարծիքներ ունենալ անոնց նկատմամբ, իսկ ֆուսցածներուն վրայ քիչ ծանօթութիւն ունինք։» Այնուհետեւ մանրամասնօրէն խօսեցաւ մեր երկու ժամու խօսակցութեան միջոցին բան մը խելագարութեան պատճառներուն վրայ մեր արդի ծանօթութեան ընդարձակութեան և սահմանաւորութեան նկատմամբ։ Ուրիշ բժիշկներու եւս, որոնք մտային հիւանդութիւններ խնամելու մէջ փորձառութիւն ունէին, հարցուեցաւ և զարմանալի միաձայնութիւն մը տեսնուեցաւ ամէնուն մէջ։ Բոլոր բժիշկները, որոնք յիմարանոցներու հետ կապակցութիւն ունին կամ ընդարձակ փորձառութիւն ունեցած են ջղային և մտային հիւանդութիւններ դարմանելու մէջ, թուեցաւ թէ բոլորովին համաձայն էին խելագարութեան ինչ ինչ ձեւերու ուղղակի, մասնաւոր և անմիջապէս պատճառներու մասին։

ՊՆԴԵՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Մարդ մը այնքան տարեց է որքան իր շնչերակները» ըսաւ Գաղղիացի բժիշկ մը վերջերս։ Եւ այս ասացումը, Գաղղիացու շատ ուրիշ ասացումածներուն նման, բաւական ճշմարտութիւն կը պարունակէ, նաեւ ոչ քիչ սխալ։

Կան շատ մարդիկ, տարիքով ծեր բայց հոգով երիտասարդ, որոնց շնչերակները նման են խողով

վակի ճիւղերու։ Անոնք արդարեւ այնպէս դիւրաբեկ կը թուին որ բժիշկը հազիւ կը համարձակի բազկերակը նայիլ, զի մի գուցէ փխրուն շնչերակը ճմուռի իր մատին ներքեւ։ Եւ սակայն այս ծերերը գործօն են մաքուր և մարմնով, և յաճախ աւելի շատ երիտասարդ են քան իրենց տարիքներուն երկու երրորդը միայն ունեցող մարդիկը։

Դարձեալ կը պատահի ծեր և տկար մարդոց, որոնց կեանքերը կարծես վտանգաւոր կերպով կը պլպլան նման հովի նշաւակ ճրագի մը բոցին, և որոնց շնչերակները մահկան մը շնչերակներուն պէս կակուղ և ճկուն են։

Այսու ամենայնիւ, սակայն, վերոյիշեալ ասացումածը ճշմարիտ է, և մասնաւորապէս վաղահաս ծերութեան մէջ սովորաբար պիտի տեսնուի որ շնչերակները կարծր են, մանրաթելներուն պէզաւորուն պատճառաւ, եթէ արդէն աւելի կամեւորազ կրայած չեն։ Արեւն երակներու կարծրանալը— այսինքն պնդեցակութիւնը— շնչերակներու որմերուն մանրաթելներուն չափազանց աճին է, որու սովորաբար կը հետեւի երակներուն բնականոն հիւսկէններուն աւելի կամ նուազ վատասեցումը։ Թէ ի՞նչ է ճիշդ պատճառը՝ բժիշկները համաձայն չեն ըստ ամենայնի։ Հաւանօրէն վտփոխութիւնը տեղի կ'ունենայ նախ շատ մանր երակներու մէջ, անոնց՝ որ կ'երթան աւելի մեծ երակներուն և ասոնց անուցիչ արիւն կը հայթայթեն։ Երբ ասոնք կը պնդանան մանրաթելային հիւսկէններուն դիրտովը, աւելի քիչ արիւն կը տանին և աւելի կամայ, և ուստի մեծ երակներու որմերուն անուցը կը պակսի։ Հետեւանք կ'ըլլայ կակղութիւն, և այն առեւն բնութիւնը կը ջանայ նորոգել աւելութեամբ իր քով գտնուած նոր հիւսկէնով միայն, այսինքն մանրաթելային հիւսկէնով։ Աւելի վերջերը աւելի մեծ շնչերակներուն այս մանրաթելային և թանձրացած որմերը աւելի կրնան պնդանալ արիւնէն ելած կրային աղերու դիրտով։

Պնդեցակութիւնը, որ այսքան հասարակ է ծերերու մէջ, հետեւանք է հիմնալու։ Առաձգական խողովակ մը, որ ջրաբաշխական ճնշումով կ'ընդարձակի և յետոյ կը կծկուի օրը բիւր անգամ, շատ գործ ըրած պիտի ըլլայ եօթանասուն տարիներու վախճանին։ Դեռահասակներու մէջ պնդեցակութիւնը առ հասարակ հետեւանք է անբարեխառնութեան, ոչ միայն խմելու, այլ՝ ուտելու, մանաւանդ միտ ուտելու, առանց բաւական մարմնամարզի, որով ապառի սննդաբար չափազանց նիւթը։ Անոր պատճառ են նաեւ չափազանց ախտաւորութիւնը, յոգնութիւնը և բազմաթափանակեաց

թունաւորումը, որպիսի է կապարէ թունաւորումը:

Պնդերակութեան չենթարկուելու լաւագոյն միջոցն է չափաւորութիւն ամէն բանի մէջ: Ծերացած անձեր պարտին բժշկական քննութենէ մը

անցնիլ վեց ամիսն անգամ մը, և այն ատեն կրնայ նշմարուիլ նոր սկսած պնդերակութիւնը, և թերեւս կասիլ պատշաճ ուսեստով և դեղերով ու առողջապահական կանոններու պահպանութեամբ:

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

«ՈՒՐ ՈՐ ՍԵՐ ԿԱՅ,

ՀՈՆ Է ՆԱԵԻ ԱՍՏՈՒԱԾ»

(Կոմ. Լեւ. Թուրք)

Գ.

Երկու զինուորներ ալ անցան պատուհանին առջեւէն. անոնցմէ մէկը մասնաւոր տեսակ կոչիկ մը հագած էր, իսկ միւսը իր չինած կօշիկներէն մէկը: Յետոյ մօտակայ տունի մը տէրը եկաւ մաքուր կրկնակօշիկներ հագած, ու անկէ ետքն ալ հացագործ մը իր սակառով: Առոնց բոլորն ալ անցան պատուհանին առջեւէն. յետոյ անցաւ կին մը՝ որ բուրդէ գուլպայ և դիւղացիի կօշիկ հագած էր: Կինը պատուհանին առջեւէն անցնելով պատին քով կեցաւ: Աւտիէվիչ պատուհանէն անոր նայեցաւ ու տեսաւ թէ ան տարօրինակ, խեղճուկրակ հագած կին մըն էր, և զիրկը մանուկ մը ունէր: Կինը կռնակը հովին դարձած կեցած էր ու մանուկը փաթթելու կ'աշխատէր՝ թէեւ մէջը փաթթելիք բան մըն ալ չունէր: Կնոջ զգեստները ամառուան յատուկ զգեստներ էին, ու ատոր իսկ անբաւական էին: Աւտիէվիչ մանուկին փողոցին մէջ լայլ և կնոջ զայն հանդարտեցնել ջանալը կրնար լսել: Աւտիէվիչ սենեակէն դուրս ելաւ և դրան սեմէն կանչեց.

«Ազնիւ տիկին, ազնիւ տիկին»:

Կինը անոր ձայնը լսեց ու անոր դարձաւ:

«Դիմի՛ւ այս ցուրտին հող կը կենաք այդ մանուկին հետ. ներս հրամեցէ՛ք, Աւելի դիւրին պիտի ըլլայ ձեզի այդ մանուկը փաթթել հոս, այս տաք ու կանաչ մէջ: Հոս հրամեցէ՛ք»:

Կինը զարմացաւ: Ան տեսաւ զինքը կանչող

ձերունին, որ գոգնոց մը կապած էր ու քիթին վրայ ակնոց կը կրէր ու անոր հետեւեցաւ:

Անոնք սանդուղէն վար իջան և սենեակը մտան, և Մարթին կինը իր անկողինին վրայ նստեցուց:

«Հոս նստէ՛ք, ազնիւ տիկին, վառարանին մօտ կը, տաքցէ՛ք ու մանուկին կաթ տուէ՛ք»:

«Կուրծքս ցամքած է ու կաթ չունիմ—առատուընէ ի վեր բերանս բան մը դրած չեմ», ըսաւ կինը, միեւնոյն ատեն մանուկին ծիծ տալով:

Աւտիէվիչ զլուխը շարժեց, ճաշասեղանին քով դնաց, հաց ու աման մը բերաւ, վառարանին դռնակը բացաւ ու ճակնդեղի խաշածոյէն լեցուց ամանին մէջ, ապուրի սաննալ հանեց, բայց ապուրը դեռ եփած չէր: Կերակուրը, հացը սեղանին վրայ դրաւ ու կեռին վրայէն ալ անձեռոց մը բերաւ ու նոյնպէս դրաւ սեղանին վրայ:

«Նստեցէ՛ք, տիկին, և ճաշեցէ՛ք, ես մանուկին հող պիտի տանիմ—ես ալ ատեն մը զաւակներ ունէի, հետեւաբար պզտիկներ հողալու կերպը գիտեմ»:

Կինը երեսը խաչակնքեց, սեղան նստաւ, և ճաշել սկսաւ, մինչ Աւտիէվիչ անկողինին քով կը նստէր ու մանուկին կը նայէր: Ան չուրթները կը շափափեցնէր մանուկին, բայց ազէկ չէր կրնար ձայն հանել, որովհետեւ ակոյայ չունէր: Մանուկը շարունակ կուլար: Աւտիէվիչ զայն իր մատներով վախցնել կը փորձէր, մատները մինչեւ մանուկին բերանը կը տանէր ու յետոյ անմիջապէս ետ կը քաշէր: Ան իր մատը մանուկին բերանը չէր դպցնէր, որովհետեւ մատը սեւ էր—ներկով սեւցած: Բայց մանուկը անոր մատէն հրապուրուեցաւ, լացը կըտրեց և մինչեւ անգամ ժպտիլ սկսաւ: Աւտիէվիչ ալ երջանիկ էր: Կինը մէկ կողմէն կը ճաշէր և

միեւնոյն ատեն կը պատմէր իրեն թէ ո՛վ էր և ո՛ւր կ'երթար:

«Ես զինուորի մը կիւն եմ», ըսաւ ան, «իմ ամուսինս ութը ամիսի չափ առաջ տեղ մը հեռացուեցաւ, բայց չեմ գիտեր թէ ո՛ւր: Ես խոհարարի գործ մը ունէի երբ այս մանուկը ծնաւ, բայց զիս այս մանուկին հետ պահել չուզեցին: Երեք ամիս է որ տեղ մը չունիմ: Բոլոր խնայած դրամս ծախսեցի, ծծմայր ըլլալ փափաքեցայ՝ բայց չուզեցին, կ'ըսեն թէ շատ տկար եմ: Վաճառական կ'նոջ մը դիմեցի մեր մէկ ծանօթին միջոցով, ու ան խոստացաւ թէ կիւն զիս պիտի առնէր: Կարծեցի որ զիս անմիջապէս պիտի ուզէր, բայց իմացայ որ չարաթ մը ետքը կ'ուզէ: Ան սակէ բաւական հեռու կը բնակի: Ես հիւժեցայ՝ ինչպէս նստել սիրելի զաւակս: Բարեբախտաբար մեր տանտիրուհին ի սէր Գրիստոսի խղճաց մեր վրայ, եթէ ոչ՝ չեմ գիտեր մինչեւ հիմա ի՞նչպէս պիտի ապրէինք:»

Աւտիէվիչ խորունկ հառաչ մը քաշեց:

«Քիչ մը տաք բռնող հագուստ մըն ալ չունէիր»:

«Իրաւունք ունիք, բարի մարդ, թէ ա՛լ տաք-ցընող զգեստ հագնելու ժամանակն է: Բայց դեռ երէկ վերջին վարչամակս ալ դրաւ դրի քսան կոպէկ առնելու համար:»

Կիւն անկողնին քով դնաց, մանուկը գիրկը առաւ, բայց Աւտիէվիչ ոտքի ելաւ, պատին քով դնաց, պահ մը այն տեղերը պրպտեց և առանց օձիքի վերարկու մը բերաւ:

«Առէք այս», ըսաւ ան, «հին վերարկու մըն է թէեւ, բայց մէջը կրնաք ատեն մը պատսպարուիլ:»

Կիւն վերարկուին և ծերունիին նայեցաւ, վերարկուն առաւ ու փղձկեցաւ: Աւտիէվիչ երեսը մէկդի դարձուց, մահճակալին տակէն անտուկ մը քաշեց, մէջը քիչ մը պրպտեց ու նորէն կնոջ դէմ նստաւ:

Կիւն ըսաւ, «Գրիստոս ողորմի՛ ձեզի, մեծ հայր, տարակոյս չկայ թէ ան զրկեց զիս ձեր պատուհանին առջեւ: Իմ զաւակս պիտի սառէր անպատճառ: Երբ դուրս ելայ, քիչ մը տաք էր, բայց հիմա անսկալի ցուրտ է: Ան, մեր Հայրն, էր որ ձեզի պատուհանէն դուրս նայիլ տուաւ, ու ինծի պէս ստառապեալ կնոջ մը վրայ գուրթ ունենալու զրգեց ձեզ:»

Աւտիէվիչ ըսաւ ժպտազին.

«Այո, Ան է որ կը հրահանգէ զիս, ազնիւ տիկին, իմ պատուհանէն դուրս նայելուս պատճառ կար:»

Մարթին այս զինուորի կնկան պատմեց իր

երազը, և թէ ի՞նչպէս ձայն մը իրեն խոստացած էր թէ Տէրը զինք տեսնելու պիտի գար այդ օր:»

«Ամէն բան կարելի է», ըսաւ կիւնը: Յետոյ ոտքի ելաւ, վերարկուն կոնակը առաւ. մանուկը անոր մէջ փաթթեց և սկսաւ ակնածալիբ չնորհա-կալութիւններ մատուցանել Աւտիէվիչի:

«Այս, յանուն Գրիստոսի ընդունեցէք», ըսաւ Աւտիէվիչ անոր քսան կոպէկ երկարելով. «ուստով ձեր վարչամակը դրաւէ հանեցէք:»

Կիւն երեսը խաչակնքեց, նոյնը ըրաւ նստելու Աւտիէվիչ, ու յետոյ կիւնը դուրս ելաւ:

Կիւն հեռացաւ դնաց: Աւտիէվիչ քիչ մը ապուր խմեց, ու յետոյ նորէն գործի սկսաւ: Ան կը գործէր, բայց միեւնոյն ատեն պատուհանին վրայ կը խորհէր, և երբ ստուեր մը անցնէր պատուհանին առջեւէն՝ կը ծոէր տեսնելու համար թէ ո՛վ էր անցնողը: Ծանօթ ու անծանօթ անցնողներ կ'ըլլային, բայց մասնաւոր բան մը չկար:

Աւտիէվիչ յանկարծ պառաւ կիւն մը տեսաւ, չըջուն վաճառորդ մը, որ պատուհանին դիմացը կեցաւ: Ան սակառ մը խնձոր իր տանէր, սակառին մէջ հազիւ քանի մը հատ մնացած էր: Երբ անի էր թէ ամէնն ալ ծախած էր: Պառաւը կոնակը պարկ մը լեցուն տաշեղով բռնաւորուած, գորտնք նոր շինուող շէնքէ մը հաւաքած ըլլալու էր, տունը կը դառնար: Պարկը ծանր կու գար իրեն և կ'ուզէր միւս ուսը փոխել բեռը. այս պատճառով պարկը բարձրեկ քարի մը վրայ դրաւ ու խնձորի սակառը քովը կեռէ մը կախեց ու սկսաւ պարկը ցնցել: Պառաւը երբ այս գործը կ'ընէր՝ պատռած գդակով տղայ մը ելաւ մօտաւոր տունէ մը, խնձոր մը խլեց ու փախչիլ փորձեց. բայց պառաւը ճիշդ ատենին տեսաւ զայն, անոր վրայ վաղեց ու զայն օձիքէն բռնեց: Տղան պրծելու կ'աշխատէր, բայց պառաւը անոր օձիքէն աղէկ մը բռնած էր իր երկու ձեռքերով, յետոյ անոր գդակը գետին նետեց ու մազերէն ամուր մը բռնեց: Տղան կը պոռար ու պառաւը կը յանդիմանէր զայն: Աւտիէվիչ հերիւնը տեղը դնելու իսկ ժամանակ չու-նեցաւ, այլ գետինը նետեց, սենեակէն դուրս վազեց, սանդուղներէն դրեթէ զլտորուելով վար իջաւ, ու իր ակնոցը իսկ վար ձգեց և փողոցը վազեց: Ծեր կիւնը տղուն մազը կը քաշէր ու կը յանդիմանէր զայն: Կիւն կ'ուզէր պղտիկը ոտակաւնի մը յանձնել, իսկ տղան կը ջանար պրծիլ և իր ըրածը ուրանալ:

«Ես բան մը չտոյի, ինչո՞ւ կը զարհեմ ի՞նչ թող որ երթամ:»

Աւտիէվիչ զանոնք իրարմէ բաժնել կը ջանար:

Ան տղուն թեւէն բռնեց ու ըսաւ.

«Թող երթայ, մեծ մայր, Գրիստոսի սիրոյն ներքէ անոր»

«Այնպէս մը պիտի ներեմ իրեն որ ըրածս չմոռնայ մինչեւ դալ տարի այս ատեն: Ոստիկանատուն պիտի տանիմ այս սրիկան»

Աւտիէվիչ սկսաւ թախանձել ծեր կնկան.

«Թող որ երթայ, մեծ մայր, անգամ մըն ալ չընեմ: Թողէք զայն Գրիստոսի սիրոյն»

Կինը ձգեց տղան. տղան փախչիլ փորձեց, բայց Աւտիէվիչ բռնեց անոր թեւէն:

«Մեծ մօրմէն ներողութիւն խնդրէ տեսնեմ», ըսաւ ան, «ու անգամ մըն ալ այդպիսի բան մը մի ընեմ—ես տեսայ քու խնձոր առնելդ»

Տղան սկսաւ լալ ու ծեր կինէն ներողութիւն խնդրեց:

«Շատ բարի. հիմա այս խնձորն ալ առ», Աւտիէվիչ սակառէն խնձոր մըն ալ առաւ ու տղուն տուաւ: «Ես ասոր զինը պիտի վճարեմ քեզ, մեծ մայր», ըսաւ կնոջ:

«Դուք այս ստահակները կը չփացնէք», ըսաւ պառաւը, «ան պէտք էր այնպէս մը վարձատրուէր որ գոնէ մինչեւ շաբաթ մը չմոռնար առած դասը»

«Մեծ մայր, մեծ մայր», ըսաւ Աւտիէվիչ, «այդ մեր սովորական կերպն է, բայց այդ ինչպէս է երբ Աստուծոյ կերպերուն հետ բաղդատենք: Եթէ ան խնձորի մը գողութեան համար ծեծուելու արժանի է, ուրեմն մենք ի՞նչ բանի արժանի ենք մեր մեղքերուն համար»

Ծեր կինը լուռ մնաց:

Աւտիէվիչ պառաւին խօսեցաւ Աւետարանի այն առակը, որուն մէջ տէրը իր ծառային բոլոր պարտքը ներեց՝ մինչդեռ այդ ներուած ծառան իր մէկ ծառայակիցին կոկորդէն բռնեց իրեն ունեցած պարտքին համար: Ծեր կինը կեցած մօտիկ կ'ընէր անոր, ինչպէս նաեւ տղեկը:

«Աստուած հրամայած է որ ներենք իրարու», ըսաւ Աւտիէվիչ, «եթէ ոչ՝ մեզի ալ պիտի չներուի: Ամէնա ալ ներումի պէտք ունինք, բայց ամէնէն աւելի պէտք ունեցողը ամէնէն քիչ ներողն է յաճախ անխորհրդաբար»

Ծեր կինը գլուխը շարժեց ու հառաչեց:

«Այո, այդպէս է», ըսաւ կինը, «բայց անոնք ալ շատ աւրուած ու անառակացած են այս օրեր»

«Ահա այդ պատճառով է որ մեծերը այդ պղծ տիկնեքուն սորվեցնելու են ճշմարտութիւնը», ըսաւ Աւտիէվիչ:

«Ես ալ այդպէս ըսել կ'ուզեմ», ըսաւ ծեր կինը, «ես ալ եթէր տղայ ունէի, բայց հիմա աղջիկ մը

միայն ունիմ»: Կինը սկսաւ պատմել թէ ո՛ւր և ի՞նչպէս կ'ապրէր իր դուստրին հետ և թէ քանի՜ թոռներ ունէր: «Իմ ուժերս սոյառած են ալ, բայց դեռ կ'աշխատիմ», աւելցուց ան, «ես թոռներս ալ հոգալու հարկին տակ եմ, ու անոնք ո՛րչափ աղուոր տղաքներ են: Անոնց չափ ուրիշ ոչ ոք կը սիրէ զիս: Աքսեութեքս ինձմէ դատ ուրիշ մէկու մը չերթար, «Մեծ մայր, անուշիկ մեծ մայր, կ'ըսէ» Պառաւը այս խօսքերը ըսած պահուն հըրձուանքէն կը հալէր կարծես:

«Հարկաւ, ան դեռ տղայ է—Աստուած խելքով շնորհքով մեծցնէ», ըսաւ Աւտիէվիչ:

Կինը պարկը ուսը առնել կը ջանար. անմիջապէս քովի տղան առաջ եկաւ ու ըսաւ.

«Թող որ բեռը չալկեմ, մեծ մայր, ես ալ այդ կողմը կ'երթամ»

Ծեր կինը իբր հաւանութեան նշան գլուխը շարժեց և իր բեռը տղուն կոնակը դրաւ: Անոնք միասին փողոցն ի վար քալեցին: Ծեր կինը Աւտիէվիչի առած ու տղուն տուած խնձորին համար անկէ դրամ պահանջելն իսկ մոռցած էր: Մինչ անոնք խօսակցելով կը հեռանային, Աւտիէվիչ հոն կեցաւ և անոնց նայեցաւ պահ մը:

Երբ անոնք ալ աներեւութացան փողոցին մէջ, Աւտիէվիչ իր սենեակ վերադարձաւ: Ան իր ակնոցը սանդղամասի մը վրայ դրաւ—բարեբախտաբար կոտորուած չէր—և իր հերիւնը գետնէն առնելով նորէն գործին շարունակեց: Պահ մը գործեց, ա՛լ հերիւնին ծակերը չէր կրնար տեսնել, ու երբ աչքերը վերցուց և պատուհանէն դուրս նայեցաւ՝ փողոցին լապտերները վառող մարդուն լապտերները վառել տեսաւ:

«Ա՛լ ես ալ լամբարը վառեմ», խորհեցաւ ան և ելաւ լամբարը վառեց ու կեռէն կախելէ ետքը տեղը նստաւ գործելու համար: Կօշիկ մը լմնցուց, ձեռքին մէջ զայն դարձնելով աղէկ մը դիտեց և համոզուեցաւ թէ աղէկ շինուած է: Յետոյ գործիքները վար դրաւ, կաշիի կտորները աւելց, թեւին մնացորդը և հերիւնը վերցուց, լամբարը սեղանին վրայ դրաւ ու Աւետարանը դարակէն վար առաւ: Թեւեւ նախորդ իրիկունը մարտկենիի կտորով մը նշան ըրած տեղը բանալ ուզեց, բայց ուրիշ տեղ մը բացուեցաւ: Եւ երբ կը բանար, նախորդ գիշերուան իր երազին վրայ խորհիլ սկսաւ: Եւ մինչ անոր մասին կը խորհէր՝ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ետեւէն բան մը կը շարժէր կամ կը քալէր: Շուրջը նայեցաւ, և յիշաւ իրեն այնպէս երեւցաւ որ սենեակին մուտք անկիւնները մարդիկ կեցած էին, բայց չէր կրնար անոնց ո՛վ ըլլալ:

ճանչնալ: Յետոյ ձայն մը խօսեցաւ անոր մեղմով.

«Մարթին, ով Մարթին, զիս ճանչցա՞ր:»

«Զո՞վ» հարցուց Աւտիէվին:

«Զիս,» պատասխանեց ձայնը, «Ես եմ.»

Ու այդ մութ անկիւնէն դէպ յառաջ եկաւ Ստեփանիչ, ժպտեցաւ, ու ամպի մը պէս անհետացաւ, ու ալ չէր երեւար:

«Ես ալ հոս եմ,» ըսաւ ձայն մը:

Ու անկիւնէն դուրս եկաւ այն խեղճ կինը իր մանուկով ու երկուքն ալ Աւտիէվին ժպտելէ ետքը անհետացան:

Մեծ ուրախութիւն մը եկաւ Աւտիէվինի սիրտը. երեսը խաչակնքեց, ակնոցը դրաւ ու սկսաւ Աւետարանը կարդալ ճիշտ այդ պատահաբար բացուած տեղէն: Էջին գլուխը գրուած էր.

«Վասն զի անօթեցայ, ու ինծի ուտելիք տուիք. ծարաւեցայ, ու ինծի խմցուցիք. օտարական էի, և զիս ներս առիք.»

Ու էջին տակը կարդաց.

«Որովհետեւ այս իմ եղբայրներուս ամէնէն պղտիկներէն մէկուն ըրիք, ինծի ըրիք.» (Մատ. Ի. Ե.)

Եւ Աւտիէվին հասկցաւ թէ երազը զինքը խաբած չէր, թէ Փրկիչը իրապէս եկած էր իրեն այդ օր, և թէ ինք ընդունած էր զայն:

Վ. Ե. Բ.

ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՅՈՒՇԵՐ

(Տր. Ճ. Ֆ. Հէրէ+)

Մինչ Գործադիր Յանձնախումբին առաջարկին կը հաւանիմ պատրաստելու համար յիսնամեայ Յուշերս, մեր Միսիոնարութեան Տարեկան Ժողովին մէջ կարդալու համար, այսչափ երկար չըջանի մը յարմար մէկ վերատեսուութիւնը այսչափ ժամանակի մը մէջ ընելու դժուարութիւնը չատյայտնի կ'երեւայ: Այս առիթով յուշերու հոսանքը կեցընելու համար ուժեղ սանձահարումի մը պէտք պիտի ըլլայ բնականաբար:

Իմ Պոլիս հասած օրուանս, 1859 Դեկ. 2ի. առտուն էր որ Միսիոնարութեան և Աստուածաշունչի Ընկերութեան պաշտօնեաները Վէգեր խանի մէկ սենեակէն հիմակուան Պայպըլ Հոռոսի փողոցէն մէկ փողոց վար եռայարկ շէնք մը կը փոխադրուէին, զայն նպատակայարմար գտնելով: Միսիոնարութեան Գանձապետը և Աստուածաշունչի Ընկերութեան Գործակալը իրենց զրասեղսնները քով քովի դրած էին առջեւի սենեակին մէջ, և

Հրատարակչական Յանձնախումբը յետսակողմի մէկ պզտիկ սենեակը գրաւած էր: Բրիտանական և Օտար Աստուածաշունչի Ընկերութեան ներկայացուցիչ Տր. Թոմսըն երրորդ յարկին վրայ սենեակ մը ունէր, և շէնքին մնացեալ մասը իբրեւ զրատուն ու մթերանոց կը գործածուէր:

Այն ատեն Հիւսիսային Ամերիկեան Միսիոնարութիւն կոչուող միսիոնարութեան քանի մը յարգելի անդամներուն կողմէ սիրով ընդունուեցայ: Այս միսիոնարութիւնը իր առաջին տարեկան ժողովը գումարեց Խարբերդի մէջ 1860ին, իմ մասնակցած առաջին տարեկան ժողովս տեղի ունեցաւ 1861ին, որ Արեւմտեան Թուրքիոյ միսիոնարութեան ալ առաջին ժողովն էր:

Պոլսոյ այն ատենուան միսիոնարական շրջանակին մէջ միսիոնարներու խումբ մը սիրուն զաւակներ կային, ամէնն ալ իրենց անչափահասութեան տարիքին մէջ: Կրնանք յիշել անունները Հէնրի և Սարա Տուայթի, Մարկրիթ և Էտուըրտ Րիկզի, Մէյրի և Լորա Պլիսի. կրնանք աւելցնել նաև անունները Ֆրէտ Շոֆլըրի և Ապի, Քլարա ու Ալֆրէտ Համլինի, ու այս բոլորը՝ այդ ընտանիքներու մէջ միսիոնարական ոգիին կենսունակութիւնը հաստատելու համար: Որովհետեւ անոնց զաւակները և մինչեւ անգամ թոռները օգտուած են այդ ընտանիքներէն:

Ի՞նչ փայլուն լոյսեր ունէինք այն ատեն՝ որոնցմով կ'ընէինք մեր իրիկուան ընթերցումներն ու սերտողութիւնները: Այս նպատակին համար կը գործածէինք ճրագուէ մոմեր ու ձէթի պզտիկ լամբարներ, իսկ նեղ փողոցներու մէջ գիշերով քալելու համար ունէինք ձեռքի լապտեր մը: Շատ չանցած՝ քարիւղը հասաւ, բարեբախտաբար, մինչեւ իսկ երկրին ներսերը, իսկ հիմա ալ օդային կազ և ելեկտրական լոյս հերսի ու դուրսի լուսաւորութեան համար սովորական ըլլալու վրայ են:

Երբ 1868ի գարնան ընտանեօք առաջին ճամբորդութիւնս կ'ընէի Սամսոնէ Մարզուան, չորս լման օրեր ճամբու վրայ չէինք, որովհետեւ ճամբայ չկար: Մօրուտներու և ճանճուտներու, հեղեղներու և ձորերու մէջէն անցանք: Մեր իջեւանները, այն ախոռի անկիւնները, նկարագրել գրեթէ կարելի չէ: Այն տեղերը միմաւոր ալ չէին, որովհետեւ լուերու, մոխրներու և բազմապիսի միջատներու ներկայութիւնը կը վայելէին: Ի՞նչ սիրալիք ընդունելութիւն մը ըրին մեզի Մարզուանի միսիոնարները, որոնցմէ էր նաեւ սեւաչուի աղջնակ մը, որ ինքն ալ յետոյ քսան տարիներէ աւելի միսիոնար եղաւ: Տր. և Միսիո Թրէյ-

սիւի հոս միսիոնար դպր կէս տարի եղած էր հազիւ : Միսիոնարական այժմու չէնքերուն տեղը այն ատեն ցորենի արտ էր : Աւետ. եկեղեցին չուկային մօտ տունի մը դետնայարկն էր : Աստուածաբանական ձէմարանը մօտակայ հին տուն մըն էր : Աղջկանց վարժարանը քաղաքին միւս կողմը հին Բնակարանի մը մէջ էր :

Դառնանք հիմա աւելի ընդհանուր պայմաններու շուրջը դարձող յուշերու : Հիմա գրեթէ յիսուն տարի անցած է Սուլթան Ապտ իւլ Մէճիտի ազատասէր իշխանութենէն ի վեր : Անոր յաջորդը Ապտ իւլ Ազիզ իր ժողովուրդին հարստութիւնը մօխեց մեծածախս պալատներու և անօգուտ նաւային ուժի մը համար, ու յանկարծական մահով մը մեռաւ իր երկիրը ծանր պարտքի մը բռնին տակ թողելով :

Մուրատ Ե. ի կարծ իշխանութիւնը նշանակալից չեղաւ : Յետոյ եկաւ մէկ երրորդ դարու չափ տեւող իշխանութիւն մը, զոր մինչեւ անգամ Թուրքիոյ մէջ ապրող օտարահպատակներ վերջանալու արժանի տեսան : Բայց նկատողութիւն առէք պահ մը այս մեծ դէպքը, թէ բոլոր այս շրջանին մէջ, կառավարական ղեկավարութեան, նախանձին ու լրտեսութիւն հակառակ մեր Պորտին Թուրքիոյ մէջ բացած այս գործը տեւական ու արագ զարգացում մը ունեցաւ : Այս շրջանին մէջ, ինչպէս նախորդ տարիներու ընթացքին ալ, Աստուածային նախախնամութեան օգնութիւնները շատ եղան : Հակառակ խիստ զրաքննութեան՝ Աստուածաշունչի բաղմալիւ տպագրութիւնները, ինչպէս նաեւ Քրիստոնէական գրականութեան մը, մինչեւ անգամ Թրքատառ և ուրիշ լեզուներով մշակումը, վարժարաններու և հիւանդանոցներու հաստատումը և պաշտօնապէս ճանչցուիլը, ահա այս ու այսպիսի յառաջդիմութիւններ և զարգացումներ ինչպէս կրնանք մեկնել, եթէ ոչ՝ մարդկային ազգի պատմութեան, մասնաւորապէս Աստուծոյ եկեղեցիին և թաղաւորութեան պատմութեան այդ հիմնական մեծ իրողութիւնով թէ այս բոլոր երկրաւոր ու մարդկային ուժերէն վեր կայ Աստուծոյ գերազօր կամքը, որ կը կառավարէ մարդկային կեանքերու վրայ իշխող ոյժերը : Երբ նկատողութեան առնենք այս երկար ժամանակամիջոցները՝ Աստուածային կամքին այս առաջնորդութիւնը բացորոշապէս զգալի կ'ըլլայ բոլոր խոհուն ղեկավարներու :

Թէեւ մարդիկ զայն իբրեւ իրողութիւն չեն ըմբռներ, բայց իրողութիւն մըն է թէ մարդկային ազգը Աստուածպետական իշխանութեան մը տակ կ'ապրի : Այս ճշմարիտ էր երբ Ապտ իւլ Համիտ

Օսմ. Գահը բարձրացաւ : Ըշմարիտ է նաեւ հիմա երբ Սահմանադրական կառավարութեան մը անդրանիկ շրջանին մէջ է Թուրքիա :

Աստուծոյ Թագաւորութիւնը բարեշրջութեան օրէնքի մը կը հետեւի, զոր ամէնէն իմաստուններն անգամ անկատար կերպով կ'ըմբռնեն : Թուրքիոյ մէջ յառաջ գացող Քրիստոնէական գործին մէջ 1876էն ի վեր տեղի ունեցած Աստուածային ձեռնտուութեան մասին մանրամասն օրինակներ տալ մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր : Միայն մեր Ա. բենեզերը կը կանգնենք և մեր շնորհակալութեան զինեծօնը կը թափենք անոր վրայ, յարգանքի խորունկ զգացումով :

Հետեւաբար մեզի յանձնուած այս գործին ընդհանուր զարգացումը համառօտաբար ուսումնասիրենք երեք բաժանումներու տակ, որոնց իւրաքանչիւրը ունենան երկու ստորաբաժանում :

Ա. Աւետարանչական ու եկեղեցական գործ :

Բ. Կրթական գործ զպրօցներու և մամուլի միջոցով :

Գ. Մարդասիրական գործ՝ հիւանդանոցներն ու նպաստամատոյց գործն ալ բովանդակելով :

Այն ատեն թերեւս կարենանք գնահատել արժէքը մեր բռնած դիրքին, որ արդէն ապահովուած է մեր գործին ապագային համար :

Թէ 'Աւետարանական, թէ' ալ եկեղեցական գործը առաջնորդելու եղանակին մասին եղած փոփոխութիւնը արմատական է : Յիսուս տարի առաջ Աւետարանչական գործին համար միայն միսիոնարները պատասխանատու կը նկատուէին, միայն անոնք առաջնորդ էին, և ընդհանրապէս աշխատաւորներ մեր օգնականներն ու աշխատաւորներն էին : Յիսուս տարի առաջ գրեթէ բոլոր Աւետարանական եկեղեցիները միսիոնարական առաջնորդութեան ու ազգեցութեան տակ էին : Բնիկ եկեղեցիներու եկեղեցական անկախութեան շարժումը իմ Պոլիս հասած տարիս սկսաւ, շարժում մը՝ որ քսան տարիէ աւելի տեւեց :

Ստորագրողս միակ միսիոնարն է, որ այն ատենէն ի վեր այս միսիոնարական դաշտին վրայ կը գտնուի, և որ բաժին ունեցաւ այն սկզբնական վիճաբանութիւններուն մէջ, նախ քան այն վերջնական խորհրդակցութիւնը, որուն իբրեւ արդիւնք 1883-4ին ծանուցուեցաւ և հրատարակուեցաւ սա սկզբունքը թէ եկեղեցական բոլոր գործերը վարչութեանը տակ պիտի ըլլան եկեղեցիներուն, որոնք կրնան կա՛մ անկախ ըլլալ, կա՛մ եկեղեցական Միութիւններ կազմել : Միսիոնարները պիտի կրնան թեւադրութիւններ ընել ու խորհուրդ

տալ, բայց անկէ ասդին պատասխանատուութիւն չունին, մինչեւ անգամ այնպիսի տեղեր, ուր Պորտէն զբամական օգնութիւն ալ կ'ըլլայ մասամբ: Եկեղեցիներու մէջ իրենց և շրջակայ վայրերու Աւետարանչական գործին մասին պատասխանատուութեան զգացումին զարգացումը դանդաղ եղած է, բայց երկրին Աւետարանական գլխաւոր կեդրոններուն եկեղեցիները իրենց այս պատասխանատուութեան մասին գնահատելի եռանդ ու գործունէութիւն մը ցուցուցած են վերջին տարիներու մէջ:

Մեր կրթական գործին մասին ընդհանուր վերատեսութիւն մը ընելու և անոր դպրոցով ու մամուլով երկու ստորաբաժանումներուն մասին խօսելու առիթով պարտք կը զգանք յայտնելու թէ մեծ հակադրութեան մը կը հանդիպինք մեր գործին այս երկու բաժանումներուն մէջ: Հրատարակչական գործին մէջ մեր յառաջդիմութիւնը դէպի ետ եղած է: Այս յիսնամեակին առաջին երեսուն տարիներուն ընթացքին միսիոնարութեան կողմէ տարուէ տարի հրատարակուած գիրքերու և տետրակներու թիւը աւելի չատ եղած է՝ քան վերջին քսան տարիներու մէջ եղածը: Այն ատեն մեր Պորտէն ու Տետրակի Ընկերութենէն այս նպատակին համար ստացած գումարը հիմակուանին քառապատիկն էր: Սահմանադրական այս վերջին երեք տարիներու ընթացքին մեր առջեւ բացուած այս մեծ պատենութիւնը, որով կրնանք թրջատառ Գրիստոնէական զրականութիւն մը ծաւալել, չատ չէ կրցած գործածուիլ, ու եղած քանի մը գործերն ալ արդիւնք են անձնական դիմումներու քանի մը բարեկամներու կողմէ տրուած գործնական պատասխանին: Ահա այս կերպով հազիւ կրցած ենք ներս մտնել այս նորարաց դուռնէն՝ մօտերս թրջատառ հրատարակելով գործ մը, որուն համար յիսուն տարի սպասած ենք ազատ ըլլալու համար զրաքնութենէն: Գործ մը՝ որ թուրքերու պիտի ներկայացնէ Յիսուս Գրիստոսի Անդուգական Անձը, Վարդապետութիւնները, Գործերն ու Պահանջները: Պէտք չէ ուշադրութենէ վրիպեցնել թէ վերջին տարիներու ընթացքին մեր Հրատարակչականին պարբերական հրատարակութիւնները այնչափ մեծ կարեւորութիւն ստացան, որ մեր զբամական ազդիւրներուն նախապէս եղածէն համեմատաբար աւելի մեծ մէկ մասը անոնց յատկացուցինք: Հիմա մեր պարբերականի գործին Հատառ թուրքերէնի ճիւղէն քաշուած ենք, և ուրիշ ծրագիրներու մասին ալ, որոնք այս վերատեսութեան սահմանին մէջ չեն իյնար, կը խորհուր:

(Շարունակել)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐ

ԱՅՆԹԱՊԻ ՄԵՋ

Ամսոյս 13ին տեղւոյս աղջկանց Բարձր. վարժարանին ամսվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Աւետ. Հայոց Ա. Եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Տնօրինուհի Միս Գորմընի: Հանդէսն սկսաւ Վերս Ս. Միսիրեանի աղօթքով և երգեցիկ խմբին մէկ ներդաշնակ երգովը:

Շրջանաւարտուհիք թուով 27 էին, որոնցմէ վիճակով 7 օրիորդներ միայն ճառարօսեցին, որոնք են Օրդը. Վ. Սարգիսեան (Այնթապ) «Կրթութեան ազդեցութիւնը», Վ. Եղիարեան (Պիթիաս) «Ինչո՞ւ», Նեկտար Ճէպէճեան (Այնթապ) «Կեանքի փուշերը», Մ. Ոսկերիչեան (Ուրֆա) «Ուսեալ Հայունհին», Բ. Պ. Թովալեան (Այնթապ) «Ծըշմարիտ յաջողութիւն» Թուրք., Բ. Մահչիկեան (Բէսապ) «Ուղերձ մը», Վ. Վասսեան (Այնթապ) «Ասրմըզըն տիքէնլէրի» Միս շրջանաւարտուհիներն էին Օրդը. Չէքիէ Միսիրեան, Բողա Պէրէճիլեան, Միւռն Քուչոգեան, Երանիկ Նիկողոսեան, Արուսեակ Պաղտիկեան, Երանիկ Աղճանեան, Վահիտէ Գըլճեան, Արենիկ Փափազեան, Արշալոյս Պոյաճեան, Պէաթրիս Իշխանեան, Էլիզա Չամիչեան, Պէհիյէ Մարտիկեան (Այնթապ), Մառի Ինճէճիկեան, Ուսաննա Կարպուղեան, Արուսեակ Ինճէճիկեան (Բէսապ), Հոփիօսմէ Ալայտեան, Հայկանոյշ Թիւճճարեան, Ռահէլ Պեսուսեան, Հելէն Գունտագճեան (Հասանպէյլի), Իսկ Հոփիօսմէ Նրոբեան (Հալէպ): Բոլոր ճառերը այժմէական էին և իմաստալից և իւրաքանչիւր ճառէ ետքը երգեր կ'երգուէին:

Նախագահը վկայականները բաշխելէ ետքը բեմ հրաւիրեց Փրոֆ. Չենոր Պէզճեանը, որ սրամիտ ոճով, կարճ բայց հմտալից բանախօսութիւն մը ըրաւ իզական սեփին բարձրացման վրայ: Հմուտ բանախօսը պատմական ակնարկ մը նետելով հին և նոր ազգերու յառաջդիմութեան վրայ ցոյց տուաւ թէ միակ դադանի աղբակն է կինը, իր զարգացումով, ընկերութեան մէջ գրաւած դիրքով և դաստիարակելու մէջ կատարած դերով:

Հանդէսը վերջացաւ հրաժեշտի յուզիչ Հայերէն երգով և Վեր. Պետրոս Թովալեանի (գաւառիս չըրջիկ Աւետարանիչ) առաքելական օրհնութեամբ:

Ըստ Տնօրինուհիին յայտարարութեան 50 տարի է, որ այս վարժարանը հիմնուած է և առաջին անգամն է որ թուով այսքան շատ (27) շրջանաւարտ Հայունհիներ կ'ընծայէ ազգիս: Այս տարի այս վարժարանը 42 գիշերօթիկ և 110 ցերեկեայ աշակերտուհիներ ունեցած է. գումար՝ 152:

Կ. Թ. Գոլէճի հանդէսները . Ամսոյս 12ին տեղի ունեցան մարմնամարզի, ֆոթ-պոլի և զանազան խաղերու մրցումները, ղեկավարութեամբ Փրոֆ. Լուիսի Պապիկեանի : 14ին Գոլէճիս սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ատենախօսական մրցանակէսը նախագահութեամբ Փրոֆ. Ալիքսան Պէզճեանի : Հանդէսն սկսաւ Վեր. Համբարձում Ալճեանի աղօթքով : Մրցողները թուով 12 էին և գոլէճիս չորս կարգերէն ընտրուած էին Հայ, Թուրք, Անգլ. և Ֆրանս. լեզուներու համար : Ներկայ էին քաղաքիս գայնագամ պէյը իր հետեւորդներով, Թուրք էլիթները, Ազգ. երեսկիք, Արժ. քահանայից դասը, Ուսուցչ. մարմինը, տեղւոյս Հայուհեաց Բարձր. Վարժարանի բարձր. կարգի աշակերտները, իրենց ուսուցչուհիներով, Հանդէսը վերջացաւ Կ. Թ. Գոլէճի երգով և գոլէճին նախկին շրջանաւարաններէն Արժ. Տէր Վահան Կիւլտալեանի «Օրհնեալք եղերուք»ով : Յետոյ Պատ. հիւրերը ֆէլիքսին սենեակին առաջնորդուելով զովացուցիչներով պատուասիրուեցան :

Շրջանաւարտից հանդէսը . Գոլէճիս շրջանաւարտից հանդէսը ամսոյս 15ին, Եջ. սկսաւ առաւօտուն ժամը 1/2ին (Ը. Թ.), օղը տաք ըլլալուն համար, Աւետ. Հայոց Ա. եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ գոլէճիս Տնօրէն Վեր. Տր. Ճ. Մէրիլի, որու հրաւերով նախ Պէրէճիկի ժրջան հովիւ Վեր. Կարապետ Քէթէնճեան Թուրքերէն լեզուով աղօթեց :

Այս տարի գոլէճը 13 շրջանաւարտներ ունեցաւ, որոնցմէ վիճակով միայն 7ը ճառախօսեցին, որոնք են Տեառք Տիգրան Անդրէասեան (Անտիոք) «Կրօնք և դպրոցները» Թուրք., Ալիքսան Պէզճեան (Այնթապ) «Թուրք» Թուրք., Գրիգոր Սաաթճեան (Այնթապ) «Մաքսապաշտպան դրութիւնը» Թուրք., Ջաքէոս Նալպանտեան (Անտիոք) «Անիշխանականութիւն» Հայ., Միհրան Իշխանեան (Այնթապ) «Թշուառութիւն և դուր» Թուրք., Սարգիս Գարամանուկեան (Այնթապ) «Ազատ կառավարութիւն և բարոյական կեանք» Թուրք., Եսայի Հասըրճեան (Այնթապ) «Մեր երկրին ապագան» նաեւ կարգին հրաժեշտի ուղերձը (Թուրք.) : Միւս շրջանաւարտներն էին Անդրէաս Նօնուտեան (Չէյթուն), Գրիգոր Խորոզեան (Քիլիս), Միհրան Պաղիկեան (Այնթապ), Լուտեր Տէօքմէճեան (Այնթապ), Սիմոն Պէնէսնիլեան (Մարաշ) և Յակոբ Գարաման (Այնթապ) :

Բոլոր ճառերը կ'ընդմիջուէին Հայ, Անգլ. և Թուրք. քաղցր երգերով, որոնց յաջողապէս կ'առաջնորդէր գոլէճիս երաժշտութեան ուսուցիչ

Նեւտոն Էֆ. Յարութիւնեան : Վեր. Տր. Ճ. Մէրիլ լաշխեց վկայականները, յետոյ կարգաց անուններն այն աշակերտաց, որոնք խաղի և ուսման զանազան ճիւղերուն մէջ մրցանակներ չահած էին : Վեր. Նախագահին հրաւերով խօսեցաւ Տր. Յ. Չինէկէօղեան Էֆ., որ իր զուարճախօսութիւններով պահ մը զուարճացուց հանդիսականները : Յետոյ նուազէ մը ետքը մասնաւոր հրաւերով ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ տեղւոյս համակրելի կառավարիչ Քեաղիմ պէյը, որ այնքան աղղու ոճով մը խօսեցաւ կրթութեան կարեւորութեան և օշոտաներուն վրայ, և ազդուապէս շեշտեց Օսմ. հայրենիքին յառաջդիմութեան համար Օսմանցի հայրենասէր մասնազէտներու պէտքը :

Ամենուստ արտայայտուած բաղձանքի մը համաձայն Վեր. Նախագահը յատկապէս բեմ հրաւիրեց գոլէճիս բաղձամեայ և բաղձավաստակ ծերուանազարդ ուսուցչապետ Փրոֆ. Ալիքսան Պէզճեանը, որուն ի յարգանս բոլոր հին և նոր աշակերտք (որոնց մէջ կային քահանաներ, քարոզիչներ, փրօֆէսորներ, ուսուցիչներ, վաճառականներ, բժիշկներ, արհեստաւորներ, ևն., ևն. աւելի քան 300) միահամուռ ոտք ելան խորին պատկանօք :

Հանդէսը վերջացաւ գոլէճին երգով և Արժ. Տէր Կարապետ Կիւլտալեանի «Օրհնեալք եղերուք»ով : Երկսեռ հանդիսականք, աւելի քան 2,000, գոհ ապաւորութեան տակ մեկնեցան իրենց տեղերը :

Ըստ գոլէճի Վեր. Տնօրէնին յայտարարութեան, գոլէճին 33րդ տարին է այս : Այս տարի գոլէճը 179 աշակերտ ունեցած է, որոնց 66ը գիշերօթիկ, իսկ մնացեալք՝ ցերեկեայ : Գիշերօթիկներէն 11ը Ուրֆայէ, 9ը Քիլիսէ, 7ը Քէսապէ, 6ը Մարաշէ, 5ը Տիգրանակերտէ, 5ը Սեւերէկէ և մնացեալք այլևայլ տեղերէ են : Այս տարի 110 Օսմ. ոսկի օգնութիւն տրուած է կարօտ ուսանողաց : Գոլէճին մէջ կազմուած է Ե. Ք. Ընկերակցութիւն մը՝ որուն բացի ուսուցիչներէն, այլևայլ կարգերէ կ'անդամակցին 56 ուսանողներ, առանց կրօն. խտրութեան :

Այս տարի նախապատրաստական ճիւղը գոլէճէն բաժնուած է և այդ շատ օգտակար եղած : Նախապատրաստականի բաժնին տնօրէնն է Փրոֆ. Նշան Էֆ. Պալէօղեան, գոլէճին Հայ. լեզուի ուսուցիչը : Նախապատրաստական ճիւղի այս տարուան շրջանաւարտք են Գրիգոր Գրիգորեան (Ուրֆա), Ալպէրթ Չ. Պէզճեան (Այնթապ), Մանուկ Գարամանուկեան (Այնթապ), Աստուր Լիւսնեան (Այնթապ), Վահրամ Հատիտեան (Այնթապ) :

Գոլէճիս Բ. նախագահ և փրկիսօփայութեան ուսուցիչ Վեր. Տր. Կուտուէլ, որ այնքան արդիւ-

նաև որ պաշտօնավարութիւն մը ունեցած էր և բոլոր աշակերտաց առհասարակ սիրելի դարձած, իմեծ ցաւ ուսանողաց, տարուան կիսուն թողուց գոլէճը, ստանձնելու համար Մարաշի Աստուածաբանական Ճեմարանին նախագահութեան պաշտօնը՝ զոր այնքան ձեռնհասօրէն կը վարէ:

Այս տարի գովելի անօրինութեամբ մը գոլէճին ներքին տեսչութիւնը յանձնուեցաւ Փրոֆ. Ճէսսէէֆ. Մաթոսեանի:

Շրջանաւարդից Կարող. Կանխաւ եղած կարգադրութեան մը համաձայն ընթացաւարտից տարեկան քարոզը ամսոյս 10ին խօսեցաւ Վեր. Համբարձում Աշեան, հովիւ Ատանայի Հայ Աւետաց, որ հանրածանօթ դարձաւ Ատանայի ջարդին առթիւ ցոյց տուած ազնիւ ու անձնուէր գործունէութեամբ: Վեր. Հ. Աշեան մին է այն հազուագիւտ պաշտօնեաներէն՝ որոնք հոգիով, մարմինով Հայ են և նուիրուած իրենց պաշտօնին: Յունիս 10ի կիրակին ամբողջ Այնթապի Հայը ինքնաբերաբար, ժամանակէն շատ առաջ, եկած լեցուցած էր Աւետ. Հայոց Ա. եկեղեցին (Գայաճըզի) զինք լսելու: Իր քարոզը համակ տրամաբանութիւն, հոգի և կեանք էր: Շատեր տեղի անձկութեան պատճառով դաւիթի դռնէն ստիպուեցան ետ դառնալ:

Ս. Յ. ԳԵՂԵԱՆ

ԱՆԿՈՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ (Վեր. Զարչ Սթեփան)

Նիսաս Լիճին արեւմտակողմի լեռնադաշտերուն մէջ բազմամարդ ցեղ մը կայ որ Անկոնի անունով ճանչցուած է: Իրենց լեզուն Նաթալի և Զուլուլէնտի մէջ խօսուած լեզուին նմանութիւն ունի: Ասոնց վրայ յիշատակութիւն կայ Լիվինկ-սթընի ճամբորդութեան գիրքերուն մէջ, ուր կը յիշուին իբրեւ Մազիթու կամ Մավիթի, Զուլուլու ասպատակներու ցեղ մը: Իր վերջին ճամբորդութեան մէջ, երբ ան իր մարդոց շատերէն լքուեցաւ, Նիսաս Լիճին հարաւային ծայրը տարածայութիւններ չըլեցան թէ Մազիթուներու ձեռամբ սպաննուած էր: Այս պատճառաւ Տեղակալ Երնկ իր ճամբորդութեան ձեռնարկած էր:

Ինչպէս կ'ըլլայ որ Զուլուլերէն խօսող ցեղ մը կը գտնենք այսպիսի հիւսիս բնակող: Այս հարցումին պատասխանը ասպատակութեան և արիւնահեղութեան երկար պատմութիւն մը կը բովանդակէ. պատմութիւն մը, զոր չենք կրնար այս երկրին արիւնահեղութեանց ոչ մէկուն նմանցնել, ոչ ալ հոս առաջ բերել: Կը բաւէ ըսել թէ ԺԸ դարու վերջերը փախստական մը, հիւսիսային Նա-

թալի ցեղապետներէն մէկուն որդին, մինչեւ հարաւի Բարեյուսոյ Գաղութը փախաւ: Հոն Եւրոպացիներու հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով, մարդուած բանակներով կոռելու դադար մը առաւ անոնցմէ: Յետոյ իր ցեղակիցներուն քով վերադարձաւ ու հոն ցեղապետ կարգուեցաւ: Սկսաւ զանոնք ճերմակներու քով տեսած կերպով կոխի մարզել ու յետոյ շարք մը յաղթանակներ տարաւ դրացի ցեղերու վրայ: Իրմէ ետքը ելաւ համբաւաւոր ցեղապետ Զաքան, Զուլուլ ազգին շինողը, և անոր սոսկալի պատերազմներուն մէջ մէկ միլիոն հոգի մեռած է կը կարծուի: Զաքայի ատենները Անկոնիները, որ այն ատեն Նաթալէ քիչ մը հիւսիս կ'ապրէին, ա'լ աւելի հիւսիս քուեցան: 1825ին Զամպէզի գետը անցան ու շատ մը թափառումներէ ետքը, անոնցմէ մաս մը Նիսաս Լիճին բլրոտ եղերքները հաստատուեցան: Լիճին եղերքի բաղդատաբար անաղմասէր ցեղեր պատրաստ որս մը եղան ասոնց զաւովը, և Անկոնի ցեղեր բաւական ատեն նեղեցին այս վերջինները: Նաթալէ մինչեւ Հասարակած տարածուող այս ընդարձակ երկրին այս արիւնահեղութեան երկար տարիներուն պատճառը Եւրոպական քաղաքակրթութենէ փոխանցուած դադար մըն էր:

Երեսուն տարիի չափ առաջ երբ Սկովտական միսիոնարներ հաստատուեցան Պանտաուէի մէջ, Նիսաս Լիճին եղերքներուն վրայ, անոնք Անկոնիներու հետ ալ յարաբերութեան մէջ մտան: Լիճին եղերքի մարդիկը իբրեւ բնական որս եղած Լին անոնց, ու զանոնք ամբողջական սպառումէ ազատելու համար զանոնք Անկոնիներու հետ հաշտեցնել պէտք էր: Առաքելութիւն մը սկսաւ անոնց մէջ, ու հետաքրքրական է գիտնալ թէ առաջին միսիոնարը Ափրիկեցի բնիկ մըն էր — Քաֆիր մը Լըվտէյի Հաստատութենէն, Ուիլեմ Քոյի անունով:

Անկոնիներու մէջ գործող միսիոնարները սկիզբէն պատեհութիւնը վայելեցին ունենալու Աստուծոյ Խօսքը այնպիսի լեզուով մը, զոր Ժողովուրդը կըրնար հասկնալ: Այս Զուլուլերէն Աստուածաշուկն էր որ Նաթալի Ամերիկացի միսիոնարներու միջոցով թարգմանուած էր, և Բրիտ. ու Օտար Աստուածաշնչի Ընկերութեան կողմէ ալ հրատարակուած: Առաջին միսիոնարները ճանչցուեցան իբրեւ Քաթալի (Գիրքին) մարդիկը: Աւելորդապաշտ բնիկներու կողմէ գիրքը նախ սարսափով զիտուեցաւ: Կը կարծէին թէ գիրքը միսիոնարին կ'ըսէր իրենց ըրած բոլոր չարիքները, կրնար անձրեւը դադրեցնել ու անձրեւ բերել, մէկ խօսքով իրենց

կախարդներուն բոլոր համայնքներէն գերիվերոյ բան մըն էր: Բարեբախտաբար այս բոլորը անցած է ու Անկոնիներ նուիրական մատենանին խսկական արժէքին մասին բան մը գիտեն հիմա:

Յօդուածագիրս կը յիշէ այն ատենը երբ մէկ օրինակ Զուլուերէն Սբ. Գիրք կար այս երկրին մէջ, Սյդ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէր երկրին քանի մը պատանիներուն մէջ, որոնք կարգաւ սորված էին, ու անոնք հպարտութեամբ մը կը ցուցնէին զայն: Գիրքին ճշմարտութիւնները կը ներգործէին հաստարիմ սիրտերու վրայ, և հունձքի ժամանակը կու գար:

Ասպատակութեանց ու հին ցեղապետական գրութեան դադարուումով երկրին աւետարանչական գործն ալ աստիճանաբար յառաջ գնաց կրթութեան գործին հետ. ու հիմա բոլոր երկրին մէջ կան բազմաթիւ գիւղական դպրոցներ ու կ'ուսուցանեն բնիկ ուսուցիչներ: Հոս դպրոցը չնչանակեր միայն թէ տղաքը կարդալ-գրել կը սորվին, այլ թէ Աւետարանը կանոնաւորապէս կը քարոզուի ժողովուրդին: Դպրոցը անոնց մեջ իբր մարմնացած խիղճ մը կը գործէ ու շատ մը գէշ սովորութիւններու վերջ կը դնէ, ու գիւղական կեանքի մէջ լաւագոյն բաներ կը ներմուծէ:

Այս դպրոցներու մէջ Զուլուերէն Սբ. Գիրքը առաջին տեղը կը բռնէ և օրուան ամէնէն կարեւոր դասը Սբ. Գիրքի դասն է: Ան իբրեւ ընթերցումի գիրք կը գործածուի աւելի յառաջացած ուսանողներու կողմէ: Ամէն կիրակի օրեր, ժողովներու ատեն, Սբ. Գիրքէն կը կարդացուի և երբ կարդալիք հատուած մը որոշուի՝ բոլոր ժողովուրդին Գիրքը բանալու և թերթատուումի հաճելի ձայնը լսել քաջալերական է:

Հազիւ 1904ին էր որ ժողովուրդին մէջ Սբ. Գիրք ծախուիլ սկսաւ, անկէ առաջ ալ քանի մը հազար օրինակներ կրնան սպառած ըլլալ, բայց այդ թուականէն ի վեր 2,500 Նոր Կտակարան ծախուած է:

Աստուծոյ Խօսքին այս ժողովուրդին մէջ քարոզուելովն է որ հիմա հոս 3,000 անդամէ բաղկացեալ եկեղեցի մը կայ, ու այս թիւէն աւելի մարդիկ ալ դեռ կը կրթուին: Եւ Բրիտ. և Օտար Աստուածաշուկնի Ընկերութեան շնորհիւ է որ այս ժողովուրդը կը վայելէ Աստուծոյ Խօսքը լեզուով մը՝ զոր կրնայ հասկնալ:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Պատրիարքարաններու համերաշխ գործունէութիւնը հետզհետէ բացայայտ կերպով կը սկսի արդիւններ տալ: Արդէն հին բէթիմի միջոցին, մասնաւոր Ծրմանեան Սրբազանի Պատրիարքութեան օրով, փորձեր եղան Պատրիարքարաններուն վերաբերեալ ընդհանուր խնդիրներու մէջ կատարեալ համերաշխութիւն մը գոյացնելու: Այն ատեն այդպիսի համերաշխ գործունէութենէ ամէնէն աւելի Հայերս պիտի օգտուէինք, քանի որ մեր քաղաքական կացութիւնը միւսներէն անհամեմատ աւելի վատթար էր: Այս պատճառով ալ համերաշխ գործունէութեան առաջարկը Հայոց Պատրիարքարանին կողմէ եղաւ, և արտայայտուեցաւ մեծ տօներու միջոցին Պատրիարքներու փոխադարձ հանդիսաւոր այցելութեամբ: Գերման Հայագէտ-պատմաբան Փրոֆ. Գելցէր, որ այն ատեն Արեւելք ճամբորդեց և Պատրիարքարաններու մերձեցման համար այն ատենուան Հայոց Պատրիարքին ըրած ջանքերուն մօտէն ծանօթանալու առիթն ունեցաւ, շատ մեծ գովեստով կը խօսի իր ճամբորդութեան առթիւ հրատարակած զրքին մէջ և հրաւէր կը կարգայ բոլոր Պատրիարքարաններուն ընդհանուր եղբայրական գործակցութեամբ ապահովելու իրենց համայնքներուն կենսական շահերը: Համիտեան բէթիմի օրով ընդհանուր ծրագրի մը հիման վրայ գործակցիլ գրեթէ անկարելի պիտի ըլլար, նախ՝ այն պատճառով որ այսպիսի նպատակով բանակցողները լրտեսներ փութով իբր Համիտի գէմ դաւադրողներ պիտի ներկայացնէին, և երկրորդ՝ որ նոյն իսկ Յունաց և այլ Պատրիարքարաններ ընդհանուր գործակցութենէ մը այնքան չափ չէին ակնկալեր որքան այսօր: Ամէն պարագայի մէջ պէտք չէ ուրանալ որ Պատրիարքարաններու իրենց համայնքներուն վերաբերեալ ընդհանուր խնդիրներու մասին ազատօրէն բանակցիլը և իրենց ընդհանուր շահերու մասին միահամուռ դիմումներ ընելով յաջողութիւններ ձեռք բերելը դարձեալ Սահմանադրութեան կը պարտինք:

Մեր Թուրք հայրենակիցներէն շատեր Պատրիարքարաններու այս համերաշխ գործակցութեան վրայ ծուռ աչքով նայելէ չեն դադարի և կը կարծեն թէ Բրիտանաց ժողովուրդներ իրենց այս ընթացքով կրօնական խտրականութիւն մը կը ներմուծեն, Մահմետականի և Բրիտանացի խնդիրներ կը յարուցանեն և զանազան տարրերու համերաշխութեան և եղբայրութեան արգելք կ'ըլլան: Անոնցմէ ոմանք նոյն իսկ չափազանցելով կը յայտարարեն թէ Պատրիարքարանները տէրութեան

մէջ տէրութիւն մը կը կազմեն իրենց արտօնութիւններով, կը վնասեն պետական հաւասարութեան սկզբունքին: Այս և նման չափազանցութիւններու դարը արդէն անցած պէտք է համարել: Սահմանադրական պետութեան մէջ ամէնէն հիմնական սկզբունքը խղճի ազատութիւնն է: Ոչ ոք կրնայ մեղադրել Քրիստոնեաները թէ անոնք այս սկզբունքը չեն յարգեր: Անոնք ոչ միայն ազատ են այլեւայլ դաւանութեան, այլ և տարբեր կրօններու պատկանելու, իրենց խղճի ձայնին համաձայն, Հետեւաբար կրօնական խտրականութեան խնդրով կարելի չէ զանոնք ամբաստանել: Պատրիարքարանները չեն կրնար երբեք պետութեան մէջ պետութիւն կազմել, քանի որ անոնք երբեք կառավարութեան գործունէութեան ֆորմով արգելք չեն ըլլար: Անոնց ամբողջ արտօնութիւնները խօսքէ անդին չեն անցնիր և չենք կարծեր որ ճշմարիտ Օսմանցիութիւնը ազատ խօսքի ալ արգելք ըլլայ որեւէ ժամանակ: Եթէ Պատրիարքարանները իրենց համայնքներու դէմ եղած ապօրինութիւնները կառավարութեան մատնանիչ կ'ընեն, Սահմանադրական կառավարութիւնը, որմէ Պատրիարքներէն սկսեալ մինչեւ յետին եկեղեցական վարչական պաշտօնեաները կը հաստատուին, թող ուրախ ըլլայ այսպիսի լաւատեղեակ օգնականներ ունենալուն համար: Եթէ Պատրիարքարաններ որեւէ ապօրինի ընթացքի մէջ գտնուին, կառավարութիւնը միշտ ազատ է անոնց առաջարկները մերժելու և նոյն իսկ անոնց ներկայացուցիչները պատժելու, քանի որ անոնք ալ իրեն ենթակայ են: Եթէ սակայն զանազան համայնքներու նիւթական և ընկերական վիճակը այնքան գոհացուցիչ է, որ անոնք որեւէ պատճառ մը չեն կրնար գտնել օրինական բողոքներ բառնալու, այն ատեն Պատրիարքարաններու խօսքով միջամտութեան կամ դիմումներու առջեւն ըստ ինքեան կ'առնուի արդէն: Ազգերու համերաշխութիւնը բնականաբար չի կրնար խօսքով և խոստովանով գոյանալ: Իւրաքանչիւր Օսմանցիի և իւրաքանչիւր Օսմ. տարրի մէջ այդ զգացումը պէտք է ինքնաբերական ըլլայ: Այս նպատակին ալ հասնելու համար կառավարութիւնը պարտի անոր բոլոր օրինական իրաւունքները պաշտպանել և անոր ազգայնական և կրօնական զգացումներուն չդպիչի: Կատարեալ Օսմանցիութիւնը, ազգերու կատարեալ համերաշխութիւնը միայն այն ատեն կրնայ ըլլալ, երբ ամէն ազգ և ամէն անհատ այս ընդհանուր հայրենիքին մէջ ինքզինքը շատ աւելի երջանիկ զգայ քան աշխարհի ուրիշ մէկ մասին մէջ: Այս ընդհանուր

նպատակին հասնելու համար բոլոր Օսմանցիները և ամէնէն առաջ կառավարութիւնը և իշխանութեան գլուխը գտնուողներ պէտք է գործով աշխատին. խօսքի դարը անցած է: Այս նկատումներով մեծ բերկրութեամբ պիտի շնորհաւորէինք կառավարութեան ընթացքը, եթէ Պատրիարքարաններու թաղրիրին ճշմարիտ և իրական կարգ մը պահանջները անպայման ընդունէր և գործադրութեան դնէր, որով անոնց համայնքներուն Սահմանադրական կառավարութեան հանդէպ տածած համակրութիւնը գործնական արդիւնքներով աւելի պիտի զօրանար և կարգ մը զգոհութեանց և դժուարութեանց առջեւ պիտի առնուէր: Լայնախոհ կառավարութիւն մը կրնայ այս երկիրը դրախտի վերածել և Օսմ. կայսրութեան սահմաններէն միշտ հեռու վանել ամէն տեսակ անշատողական ձգտումներ և յեղափոխական ձեռնարկներ:

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերը Միաբանութեան կեդր. մատենադարանին Ազգ. թերթերու հաւաքածոյին պակասները լեցնելու առիթով Հայ. և Հայ-Տաճկ. Աւետարանի հետեւեալ հատորները և թիւերը ունենալ կը փափաքին.

Հայ. (չարաթաթերթ) 1861—66, տարուանները: 1869էն՝ թիւ 3ը, 1870էն՝ 2, 8, 14, 16, 19, 21, 23, 31, 34—42, 50, 52 թիւերը: 1879էն՝ թիւ 46, 1880էն՝ 1—9, 13, 16—18, 20, 22, 29—31, 33, 35, 36, 41, 43—49, 51, 52 թիւերը: 1885էն՝ 1—2, 19—20 թիւերը: 1893էն՝ 29 թիւը: Հայ. Աւետարանի Մանկ. 1872, 1878, 1886, 1890, 1891, 1893, 1894, 1901, 1902: Հայ-Տաճ. (չարաթաթերթ) 1866, 1869, 1870, 1871, 1878, 1879, 1880, տարուանները և 1881էն 9, 10, 12, 13, 16, 18, 20, 24, 29, 41 թիւերը: Նաեւ 1882—1885 և 1888, 1890, 1894, 1896, 1897, 1898, 1899 և 1901—1910 տարուանները: Հայ-Տաճ. Աւետարանի Մանկ. 1880, 1881 տարուանները, 1890էն թիւ 8, և 1891 տարուանը:

Անոնք որ այս հաւաքածոներէն ունին և կը փափաքին Միաբանութեան մատենադարանին նուիրել, կամ եթէ ծախել կ'ուզեն՝ իրենց պայմանները կրնան նամակով իմացնել հետեւեալ հասցէին. P. Thomas Guédikian, Collège Mechithariste de Vienne, Pancaldi, Constantinople.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ

Հեռագրալուրեր. Պարսից նախորդ Շահը Մա-
րիէնպատ գացած է ջուրերը մտնելու համար :
Ինքզինք իբր Մէհմէտ Ալի Շահը ներկայացնող մէկը
Պարսկաստան մտած է : Պարսկաստանի վիճակը
սովորականէն աւելի ծանր կը ներկայացուի : Ան-
կարգութիւն և անիշխանութիւն կը տիրէ ամէն
կողմ : Մայրաքաղաքին յարաբերութիւնը խզուած
է Խորասանի և Ասդրապատի հետ նմանապէս Դավ-
րէժի և Էրտէպիլի հետ : Կուսակալ մը ապըս-
տամբներու ձեռք ինկած է : — Բուսանացի հա-
րիւրապետ մը Պուքրէշէ ձիով 58 օրէն Փարիզ
ժամանեց 3,550 հզմթ. ճամբորդելով : — Ռուսոյ
Արտաքին գործերու նախարար Մ. Սազանով էն-
կատին գնաց անձը դարմանելու համար : — Զօր.
Մուսնիէ անցեալ ուրբաթ Քաղապալանքա ժամա-
նեց և մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ
ժողովրդէն : — Անգղիա և Ճափոն իրարու չահերը
լիովին ապահովելու համար նոր ու կարեւոր հա-
մաձայնութիւն մը գոյացուցած են իրենց միջեւ :
Ճափոնի մամուլը շատ յուզուած է , վասն զի այդ
համաձայնութեան բերմամբ Անգղիոյ զինակցու-
թիւնը Ճափոնի անօգուտ պիտի ըլլայ , երբ պա-
տերազմ ծագի իր և Ամերիկայի միջեւ : — Լորտե-
րու ժողովը անցեալ չաբթու վերջացուց իր բարե-
կարգման վերաբերեալ օրինագծին վիճաբանու-
թիւնը , ընդդիմադիրներու առաջարկները ընդու-
նելով : Բայց Մր. Ասքուրթ Երեսփ. ժողովին պի-
տի առաջարկէ մերժել այդ բոլոր առաջարկները :
Ճորձ Ե թագաւորին երէց օրդին անցեալ հինգ-
շաբթի Ուէյսի իշխան հռչակուեցաւ հանդիսա-
պէս : — Անգղիոյ թագաւորին թագադրութեան ա-
ռիթով Անգղիա զրկուած Յունական Ափսոճ յա-
ժանաւուն վիսաւ կարծուածին չափ մեծ չէ : Նո-
րոգման ծախքը առ առաւելն 75,000 ֆրանք կ'են-
թադրուի : — Փարիզի Վերաքննիչ ատենանք եռամեայ
բանտարկութեան դատապարտեց զՌուէն իբրեւ
լրտես , նաեւ հաստատեց Մէմօնի դէմ արձակուած
վճիռը , երկամեայ բանտարկութիւն և 1,000 ֆրանք
տուգանք : — Ամերիկայի մէջ անտառային հրդեհէ
մը երեք գիւղ այրեցան և հարիւրաւոր մարդիկ
մեռան : Քանատայի մէջ ալ իտալացի 200 հան-
քագործներ մեծ հրդեհի մը զոհ եղան : — Վենե-
ցուէլայի կառավարութիւնը կը հետապնդէ Քաս-
թրօ նախորդ նախագահը , որ 1,000է աւելի հե-
տեւորդներով երկրին հիւսիսակողմը դացած է :

Քանի մը սպաներ և Զօր. փէլլօ արդէն իսկ ձեր-
բակալուած են : — Պապը կոնդակ մը հրատարա-
կեց , որու համաձայն Կաթոլիկ տօները կիրակի
օրեր պիտի կատարուին , ի բաց առեալ Բրիստոսի
Ծնունդը և Մկրտութիւնը , Ամանորը , Համբար-
ձում , Յղութիւն Սբ. Աստուածածնի , Վերափո-
խում , Պօղոս-Պետրոս և Ամենայն Սրբոց տօնը : —
Յրանսա ծանուցագրով մը Սպանիոյ խստիւ բո-
ղոքեց Լարաշ հանուած 1,200 զօրքին և 6 թնդա-
նօթներուն համար : — Յրանքագրմանական բա-
նակցութիւնները կը շարունակեն Պերլինի և Փա-
րիզի մէջ միանգամայն : Զկարծուիր որ շուտ վեր-
ջանան և , երբ ընդհանուր հիմերը որոշուին ,
Անգղիա և Սպանիա եւս պիտի հրաւիրուին մաս-
նակցիլ , Գերման թերթ մը կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ
փափաքն է վերջնական համաձայնութիւն մը գո-
յացնել ոչ միայն ընդհանուր հիմերու , և այլ ա-
մէն մանրամասնութիւններու նկատմամբ : Բա-
նակցութիւններու ընթացքին ու ոգիին վրայ
Յրանսայի Երեսփ. ժողովին մէջ Արտաքին գոր-
ծերու նախարարին տեղեկատուութիւնը , որմէ
շատ գոհ մնաց ժողովը և որոշեց խնդրին վիճա-
բանութիւնը անպայման յետաձգել նախարարին
խնդրանօք , Գերմանիոյ մէջ ալ մեծ գոհունակու-
թիւն պատճառեց : Յրանսական գործակալութիւն
մը Անգղիայէ հաղորդեց թէ Լոյտ ընկերութիւնը
Յրանքագրմանական պատերազմի մը հաւանա-
կանութեան դէմ իր շոգենաւերը վեց ամսոյ համար
ապահովագրած է հարիւրին 5 սակագնով : Յրան-
սայի Նախագահը կիրակի Վարչապետին հետ Քան
գնաց արշաւի և մարմնամարզի մրցումներու ներ-
կայ գտնուելու համար : — Եգիպտոսի Անգղիական
պատուիրակ հանգուցեալ Սըր Էլտըն Կորսթի յա-
ջորդ անուանուեցաւ Լորտ Քիչընըր : — Փօրթու-
կալի լուրերը իրար կը հակասեն , Երկրին խաղա-
ղութիւնը դեռ ապահովուած չէ : Խլրառմներ
անպակաս են , թէեւ կառավարութիւնը աշխուրջ
կը հսկէ : Հանրապետութեան հարստահարութիւն-
ներուն դէմ ելլել հրաւիրող յայտարարութիւններ
ցրուուած են , կ'ըսուի , ամէն կողմ : — Մեքսիքօի
մէջ ալ խռովութիւն կայ , Հանրակառքի պաշտօն-
եաներ հրապարակային ահազին գումարման մը
մէջ խռովարարական ճառեր խօսած են : Ոստիկա-
նութիւնը ընդհարումներ ունեցած է ժողովրդին
հետ և երկու կողմէ շատեր վիրաւորուած են : —
Կիրակի Շուսիի մէջ (Պուլկարիա) Իսլամ ուսու-
ցիչներ իրենց վեցերորդ համաժողովը գումարեցին
120 պատուիրակի ներկայութեամբ : Համաժողովը
երեք օր պիտի տեւէ և պիտի զբաղի Պուլկարիոյ

Իսլամ վարժարաններուն բարեկարգութեան հարցով: — Շաբաթ Ռուսիոյ նախարարներու խորհուրդը որոշեց Ռուսիաքնակ Իսլամներու Թուրքիա վերադարձը զերարցնել, պայմանով որ այլևս Ռուսիա չվերադառնան: — Երեքշաբթի Աւստրիոյ Բայխարաթին բացումը կատարուեցաւ սովորական հանդէսով: Ներկայ էին բոլոր երեսփոխանները և Երակոտականները: Կայսրը երկար ճառով մը պարզեց ժողովին յառաջիկայ աշխատութիւնը: Ծանրացաւ մասնաւորապէս զինուորական բարեկարգութեան օրինազօրին կարեւորութեան վրայ, և յայտնեց թէ, քանի որ ամէն տէրութիւն իր սպառազինութիւնը կ'աւելցնէ, Աւստրիա-Հունգարիա եւս պարտաւոր է բացառութիւն չկազմել, նաեւ թէ սիրալիր յարաբերութիւններ կը պահէ թէ՛ դաշնակիցներուն, թէ՛ միւս պետութիւններուն հետ: — Իտալիոյ անկախութեան յիսնամեակը չորհաւորելու համար հասած Հապէշական պատուիրակութիւն մը Իտալիոյ Թագաւորին ներկայացաւ և նուէրներ մատոյց:

Ն Ե Բ Բ Ի Ն

Մայրոքապետ. Զեքի պէյի սպանման առիթով սկսուած քննութիւնները կը շարունակուին: Ընդդիմադիր թերթեր իրենց հրատարակութիւնը դադրեցուցին՝ արդարութեան գործադրման սպասելով: Օսմ. Գոմիթէի ընդհանուր քարտուղար և պատասխանատու պատուիրակ Հաճի Ատիլ պէյ ազդու զեկոյցով մը իսպառ մերժեց արատը, զոր ոմանք ուղեցին ուղղակի թէ անուղղակի կերպով Օսմ. Գոմիթէի վրայ նետել այս առիթով: — Նախարարներու խորհուրդը որոշեց որ այդ դատը Եղեռնադատ ատեանի յանձնուի և ոչ Պատերազմական ատեանի: Դարձեալ, որոշեց Վանի կուսակալին հրահանգ տալ որ Բուրգերու վերադարձուն այն հոգերը և արտերը, զորոնք անոնցմէ գրաւած է Քէօր Հիւսէյին փաշա, նաեւ որ բողոքող Բուրգերը պաշտպանուին նոյն փաշային դէմ: Զարասնձագի համար ալ որոշեց անփոփոխ պահել կացութիւնը, որու նշանակութիւնը շատ անորոշ և հետեւապէս ցաւառիթ է: Դարձեալ, որոշեց հետեւեալ երկաթուղիներուն շինութիւնը. Փրիշթինա-Փէրլէփէ-Տէպրէ-Շէնքին, Մանասթըր-Րէսնէ. Օլսրիտա-Սէրֆիլէ-Եմանա-Չամլըզ, Օլսրիտա-Տէպրէ, Մանասթըր-Շիթալ-Գոմանովա-Պուկար սահմանազուլի, Էնկիւրիւ-Սըվազ, Էնկիւրիւ-Կեսարիա, Տրապիզոն-Ռուս սահմանազուլի, և Էրզրում-Երզնկա: — Միւշիկը Ապտուլահ փաշա Ալպանիոյ ընդհ. հրա-

մանատար կարգուեցաւ Շէվքէթ Թորդուտ փաշայի տեղ որ հիւանդացած է: Այս ընտրութիւնը գոհունակութիւն պատճառեց օտար շրջանակներու մէջ: — Մայրաքաղաքիս Ալպանացիները երկուշաբթի Ազսէրայի կողմը մեծ դուժարութեամբ ունեցան և Օսմ. դահուն հաւատարմութեան որոշումներ տուին, որոնք մասնաւոր պատուիրակութեան մը ձեռամբ ձեռնհաս իշխանութեան հաղորդուեցան: — Վարչապետական նոր շրջաբերական մը իշխանութիւններուն կը պատուիրէ օրինական քննութիւնները արագ կատարել, երբ օտար հասարակութիւն մը եկեղեցի ընդարձակելու կամ նոր մը շինելու համար դիմում ընէ, վասն զի եթէ մինչեւ վեց ամիս արտօնման կամ մերժման պատասխան չարուի, իրենց տրուած առանձնաշնորհումներու համաձայն կրնան շինութեան ձեռնարկել, որմէ անպատեհութիւններ կը ծագին: — Ելեւմտական Նախարարութիւնը գահընկէց Սուլթանէն վաւերացեալ փոխանակագիր մը ստացաւ, որով Քրէտի Լիոնէէ պիտի դանձէ անոր անունով յանձնուած դրամները: — Փայտի չէքիին 20 և 22 դահեկան գին որոշուեցաւ, Իզմիտի և Չէրմէնի ածուխին 35—40, իսկ Բումէլիի մուհաճիւրի ածուխին 45: — Բանի թլիատուած Յոյն ազուն խնդիրը Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ Դատական և կրօնական նախարարութեան յանձնուեցաւ: — Վաղը տեղի կ'ունենայ Ազատութեան Բուրի յիշատակարանին բացումը: — Դահընկէց Սուլթանին գոհարները Տէօյլէ Լէվանթէ Լինիէի յանձնուեցան Փարիզ տանելու և ծախելու համար ի հաշիւ Օսմ. նաւատորմին: — Քանի մը Թուրք խմբագիրներ կառավարութեան մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն Անատոլիոյ արեւելեան նահանգներուն տխուր կացութեան վրայ և կը թախանձեն կարգ կանոն և անդորրութիւն մուծանել հոն՝ ապագայ նոր չարիքներու դուռ չբանալու համար: — Հիւսէյին ճահիտ պէյ և Պապանզատէ Իսմայիլ Հազըզ պէյ Եւրոպա ուղեւորեցան: Երակոյտի նախագահ Սաիտ փաշա մայրաքաղաքս վերադարձաւ: Բումանիոյ Պատերազմական նախարարին փոխանորդը կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պատերազմական նախարարին հետ: Փորթ Արթըրի յաղթական Չօր. Նոկի երէկ մայրաքաղաքս կ'ըսպասուէր քաղաքական կարեւոր պաշտօնով:

Նահանգներ. Ալպանիոյ ապստամբներուն տրուած 20օրեայ պայմանաժամուն կէսը այսօր կը լրանայ: Հնազանդութիւն յայտնողները ստուար թիւ մը չեն կազմեր: Ըստ առաջնոյն յարձակումներ կը գործուին մերթ ընդ մերթ Օսմ. զինուորներու

վրայ : Մոնթենեկրո կ'ամրացնէ սահմանադրուիւր և չղաղրեցներ իր ռազմական պատրաստութիւնները : Միեւնոյն ժամանակ ապստամբութիւնը կը տարածուի Ալպանիոյ հարաւակողմը և հրոսախմբեր կը բաղմանան Մակեդոնիոյ ափէն կողմը : Օտար թերթեր և կառավարութիւններ շատ ծանր կը գտնեն կացութիւնը և գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը փութացնելու պէտքը կը չեշտեն ամէնօր : Տեղային պաշտօնական շրջանակներու մէջ սակայն աւելորդ կը նկատուի այս խուճապը : Կը հերքուին Հարաւային Ալպանիոյ խռովութիւնները և Եմէնի ձախորդ լուրերն ալ չափազանցուած կը համարուին : Սէրէզի և Կէօրիճէի կառավարիչները փոխուեցան , Եպոքովայի մօտ Զօր. Էտէմ փաշա վիրաւորուեցաւ , նահանգին պաշարման վիճակը ջնջուեցաւ , Մանասթըրի կուսակալը փոխուեցաւ և քաղաքապետը կասկածելի մահ մը ունեցաւ , Իսպաղլաթիւնի երկու կարեւոր օգնականները անձնատուր եղան , Շէնքին-Շքոտրայի և Թուզի-Շքոտրայի խնուղիներուն շինութեան ձեռնարկուեցաւ , Շքոտրայի լճին երբորդ շողենաւ մը եւս յատկացնել որոշուեցաւ : — Անցեալ շաբթու Սէլանիկ-Մանասթըրի երկաթուղիին վրայ երկու ռումբ պայթեցաւ և գիծը մէկ մեթրի չափ շլատուեցաւ , բարեբախտաբար առանց կեանքի կորուստի : — Անցեալ չորեքշաբթի Եմէնի կուսակալը ծանր պարտութիւն մը կրեց Ճիզանի մէջ և ստիպուեցաւ բանակցութեան մօտել Սէյիտ Իտրիսի հետ , որ կը պահանջէ Ասիւրի Էմիր կոչուիլ : Եմէնի արշաւախմբի հրամանատարը ամսոյս 16 թուականով կը հեռագրէ քանի մը ցեղապետներու անձնատուութիւնը Սանայի մէջ : — Գրեզքիլիսէի մօտ Իսլամ մը լեռը տարուեցաւ և 300 ռսկի փրկանք կը պահանջուի : — Մ. Րիխթէրի առեւանդիչները վերջին նամակով մը կրկնեցին իրենց պահանջումը , եթէ ոչ պիտի սպաննեն առեւանդեալը : — Չազըճալը վերջերս 4 հոգի սպաննեց և չորս ալ վիրաւորեց Զէրքէս Ինսանքէօյի մէջ , յետոյ վիրաւորեց տասնապետ մը և 2 ձի սպաննեց ու ապահով փախաւ : — Իզմիրի շրջակաները Բուրդ աւազակ Իպրահիմ սպաննուած է իր երկու ընկերներէն : — Սարբերդու կողմերը Բուրդ երկու ցեղեր , որ հողային վէճ մը ունէին իրենց միջեւ , հաշտուած են : — Գիտական յանձնախումբ մը Ատապազար գնաց շրջակայ իրճերը և գետերը ուսումնասիրելու և ռոտգման ծրագիրներ պատրաստելու համար : — Ափրիկեան Տրիպոլի թղթատարական անօրէնը մեծ գումար մը գողցած ու փախած է :

Աւեդ. Ժող. Իր հրատարակութիւններով ու ալխատութիւններով այնքան հանրածանօթ Վեր. Տր. Զ. Ֆ. Հէրիք հինգշաբթի իր տիկնոջ հետ վերջնապէս մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս դէպ Ամերիկա : Պօյաճըքէօյի կիրակի իրիկուան աղօթաժողովէն ետեւ , որու ինք առաջնորդեց վերջին անգամ , համակրողներու խմբակ մը այցեւորման արծաթ ափսէ մը նուիրեց իրեն յիշատակ , զոր այր և կին մեծապէս գնահատեցին և խոստացան գուրգուրանքով պահել ցորչափ կեանք ունենան : — Աղեքսանդրիոյ քարոզիչ Պատ. Քրիստափոր Ճէճիզեան մայրաքաղաքս ժամանեց իր տիկնոջ հետ : — Պայպլը Հաուսի Մաթիկեան վաճառատան պետ Արմենակ էֆ. ի որդին Տիար Յովհաննէս Մաթիկեան , որ կարճ միջոցի մէջ յաջողած է երկտրական ճարտարագիտութիւն ուսանիլ , Արնաուտքէօյի Ամերիկեան Գոլէճին ելեկտրական կաղամօր տեղաւորել յանձն առած է իրեն գործապետ , և այդպէս տակով մայրաքաղաքս պիտի գայ , երբ չէնքը պատրաստ ըլլայ : — Վեր. Մ. Կ. Փափագեան 1 Անդր. ռսկի նուիրած է Պանտրմայի եկեղեցիին : Եղած են նաեւ Մէճմայի փոխարէն հետեւեալ նուիրատուութիւնները . Վեր. Փ. Փափիտիս 30 դահ. , Յ. էֆ. Թէլֆէեան 30, Մր. Զ. Փ. Մէք Նօթըն 25 , Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան 25 , Մ. Գ. էֆ. Փամուզեան 20 , Վեր. Պ. Մուղալեան 15 , Մ. էֆ. Մօրճիկեան 90 , Վեր. Հ. Ա. Կարանը 60 , Վեր. Գ. Մանուկեան 60 :

Հայ Ժող. Ազգ. Ժողովը անցեալ ուրբաթ ներկաներու օրինական մեծամասնութիւն չունեցաւ , հետեւապէս ստեղծական ինչ ինչ գործողութիւններով միայն կրցաւ ղեկավարել : Տեղապահ Հայրը Խառն Ժողովին տեղեկութիւններ տուաւ այն դիմումներուն վրայ որ նախարարներուն մօտ եղած են օրուան խնդիրներու վրայ , և Ժողովը որոշեց նոր դիմումներ ընել գրաւորապէս : Հ. Խօճասարեան էֆ. Երուսաղէմի պատուիրակ կարգուեցաւ Նկատելով որ որբանոցի չէնքի մը գնումը դժուարութեան լախած է և այժմու որբանոցը անգործածելի վիճակի մը հասած , որոշուեցաւ գրել Գարակէօզեան խնամակալութեան որ յարմար չէնք մը վարձուի և որբերը հոն փոխադրուին : Պատրիարքարաններու խառն յանձնաժողովին Հայ անդամները որ հրաժարած էին վերահաստատուեցան իրենց պաշտօնին մէջ , նաեւ երբորդ մը աւելցուեցաւ անոնց իրեն ընկեր : Քաղաքական Ժողովը ամբողջացուց Այրիախնամի կազմը , հրաժարեալներուն տեղ ուրիշներ ընտրելով : Նաեւ որոշեց Սանոյ գիւղերուն նպաստակարօտ վիճակը կառավարու-

թեան ներկայացնել: — Շաբաթ Տեղապահ Հայրը Եփր Գուլէի ազարակին և ազգապատկան այլ կալուածներու վրայ աղբու խօսակցութիւն մը ունեցաւ Էվգաֆի նախարարին հետ, Չարսանձաղի խնդրին վրայ ալ Ներքին գործերու նախարարին հետ: Յետոյ բացատրական նոր զիր մը ներկայացուց: Ուրիշ գրով մը եւս խնդրեց որ Ազատութեան յառաջիկայ քօնին առթիւ ներու մ չտրուի Ատանայի բանտարկեալներէն աշխարհներու որոնք աղէտին պատճառ ու պատասխանատու ճանչցուած են և պիտի չարձակուէին: — Պատրիարքարաններու հաւաքական առաջին թագրիրը վերջապէս ի նկատ առնուեցաւ նախարարական յանձնաժողովէն, և զինուորականներէ զատ միւս խնդիրներուն զլսաւորները ընդունուեցան: Չոր օրինակ, Պատրիարքարաններու վերին հսկողութիւն վարժարաններու վրայ և հոգեւոր պաշտօնեաներու ներկայութիւն լանակի մէջ: Կրթական քննիչներ զպրոցներ այցելելէ ետեւ պիտի տեղեկագրեն կառավարութեան, որ իր կարգին՝ առաջնորդներու պիտի հաղորդէ տեղեկագիրը: Քրիստոնեայ վարժարաններու չրջանաւարտներ պետական վարժարաններու չրջանաւարտներուն հաւասար իրաւունք պիտի վայելեն, պայմանով որ Թուրքերէն գիտնան և քննութիւններուն ներկայ գտնուին պետական քննիչներ: Պատրիարքարանները պիտի ցուցակագրեն զինուորագրութենէ զերծ վկայեալ ուսուցիչները: Իւրաքանչիւր զօրաբանակի մէջ հոգեւոր պաշտօնեայ մը պիտի գտնուի: Դպրոցի հանգանակութիւններ որ արգելուած էին՝ պիտի արտօնուին: — Անցեալ շաբթու Բ. Դրոն տեղեկատուութեան գիւանը յատկանշական զեկոյց մը տուաւ լրագիրներուն թէ Խորհրդի կուսակալութիւնը ունէ տեղեկութիւն չունի Չարսանձաղի պէյերուն օտնձգութիւններէն, հետեւապէս գանգատներն անհիմն են: — Երուսաղէմէ մայրաքաղաքս բերուած երեք վարդապետները անցեալ շաբթու զանազան վանքեր զրկուեցան: — Կիլիկիոյ որբախնամ կեդր. յանձնաժողովը իր կազմութեան (1909 Օգոս.) մինչեւ 1910 Դեկտ. վերջը ծախսած է 1,426 որբի համար 13,651.43 ոսկի, հասոյթ ունենալով 15,513.09, որու 4,872.59 միայն պետական նպաստ է, իսկ մնացեալը յանձնաժողովին ճիգերով հաւաքուած: Որոշուած է նոր դիմում մը ընել ժողովրդային գթութեան: Որբերու անուանով սիկուրի թուղթեր ծախող Ամբրիկահայոս մը իբր 4օւկէս Անգղ. ոսկիի նպաստը մերժուեցաւ սա սկզբամբ թէ անհատական այսպիսի ձեռնարկներ օգուտէ աւելի վնաս կը հասցնեն որ-

բախնամ գործին: — Սահմարեան Վարժարանը 1906 Մարտ 1է մինչեւ 1910 Օգոս. 31 ծախսած է 1,356,540 դահ., արհեստանոցն ալ 1907 Նոյ. 1է մինչեւ 1910 Օգոս. 31՝ 24,442 դահ., համագումար 1,380,982, որու 997,199 դահ. հիմնադրի զրամազրի հասոյթ է, իսկ մնացեալը ուրիշ աղբիւրներէ: Վարժարանին 29ամեայ ծախքն է 99,698 ոսկի, աշակերտութեան համագումարը 840, որու 482ը թոշակաւորեղած են և մնացեալը ճրիվարժ: — Ֆարգիէ կը գրուի թէ յայտնի չարագործ Նամէ Բէշ, որ Հայուհի մը առեւանգած էր, երկու երիտասարդ վիրաւորած է ծանրապէս և ազատ կը չըլի: Հազարապետ Մուրատ պէյ, որ 66 ձիաւորով չարագործ աշիրէթներու վրայ զրկուած էր, փոխանակ զանոնք հալածելու: Հայ զիւզերը կը նեղէ ամէն կերպով: — Բաղէշի առաջնորդը կը գանգատի թէ ամիսէ մը ի վեր ունէ հրահանգ չընդունիր իր հեռագիրներուն իբրեւ պատասխան: Կուսակալը Խոյթ կը գտնուի, 40—50 աւազակ ձերբակալուած են, բայց միայն երեքը բուն ոճրագործներէն են: Միւսները լեռն ապստամբ են: Խիզանի Շէյխ Սէիտ Ալի շատ հոգեր գրաւած է Նէմրանի մէջ և իր անուան արձանագրած, և այժմի ձարէի տուրք կը հաւաքէ խստութեամբ: Հինգ հոգիի սպանիչներէն Գուրդ Մաննօ միայն ձերբակալուած է: — Պայաղիտէ կը գրուի թէ չորս տարիէ ի վեր իրենց կալուածներէն ու հոգերէն վտարուած Բիւփղանցիներու մերկ ու անսուղ վիճակը աննկարագրելի է: Դժուարաւ զսպուած են կրօնափոխութեան դիմելէ: — Մալաթիոյ Առաջնորդարանը կը հաղորդէ թէ Պէհէսնիցի Սառայի առեւանգիչը վարձատրուեցաւ երկրորդ աստիճանէ առաջին աստիճանի կառավարչութեան բարձրանալով: Քահանայ մը ծեծող և Հայեր խոշտանգող ուրիշ կառավարիչ մը եւս Պէհէսնիի մարդահամարի պաշտօնեայ կարգուեցաւ: — Աղթամարէ կը հեռագրուի թէ Խիզանի կառավարիչ մը (Ճէմալ էֆ.) սկսած է 200 ոսկի ժողովել Ազատութեան տօնի ծախուց համար և բուն դրամ կը գտնէ ի հաշիւ Բուրդու անգոյ պահանջներուն: — Վանէ կը հեռագրուի թէ նոյն չրջանակի բոլոր ոճիրներուն աղբիւր ու զրդիչ Կրանցի Շաքիր ձերբակալուած է, բայց որովհետեւ հանրային անգործութիւնը անոր ու արբանեակներուն կամքէն կախեալ է, կը խնդրուի որ նախորդ հեռագիրներու պարունակութեան ուշ գրուի: — Պարկեշտ ու պատուաւոր հարուստ վաճառական Կարապետ էֆ. Խորասանձեան երկուշարթի յանկարծամահ եղաւ իր վաճառատան մէջ 43 տարեկան: Կը թողու այրի մը և երկու զաւակ:

◀ օւոճար Կէտէ Գէտէ — Դրսւոճար Դաւաճ — Դրսւոճար Դաւաճ — Դրսւոճար Դաւաճ — Դրսւոճար Դաւաճ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկ. Բժշկական	40 ԴՏ.
Ամսական ԿՏ	2 ՏՏ.
Ամսական ԿՏ	8 ՏՏ.
Ամսական ԿՏ	10 ՏՏ.
Զեւ. ԿՏ	40 ԴՏ.
Մանկական ԿՏ	
ԿՏ	

ԱՒԵՏԱՐԵՐ
ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԻ
— — —
Խմբագիր Հ. Ս. Պարսեմ
— — —
Պայպը Հաւաճ,
Կ. Պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER
AN ARMENIAN WEEKLY
— — —
EDITOR H. S. BARNUM
— — —
American Bible House
Consople, Turkey

TERMS	
An. Subscrip.	Ps. 40
U. S. A.	\$ 2
England	Shils. 8
Other countries	Fra. 10
Single Copy 40 Paras	
Advertising rates on application	

ՀԱՅՈՒՆԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԱՍԱԲԱՋԱՐ

Վարժարանիս 27րդ տարեշրջանը կը սկսի Սեպ. 13 (Ն. Տ.) Դ. երեկոյ, Գիշերօթիկ աշակերտուհիները կը վճարեն 14 Օսմ. ոսկի տարեթոշակ, որուն կէսը պէտք է վճարել մուտքի ատեն և միւս կէսը Յունուարի վերջը: Դաշնակի դասի համար կը պահանջուի 5 և 3 Օսմ. ոսկի դասառութեան թիւին համեմատ: Ոչ մէկ աշակերտուհի կ'արտօնուի դասերուն հետեւի՝ եթէ տարեթոշակը վճարած չէ օրը օրին: Նոր տարեշրջանին համար արձանագրուելու և այսպէս իրենց տեղերը ապահոված ըլլալու համար հարկ է որ ամէն աշակերտուհի, հին թէ նոր, մէկ Օսմ. ոսկի կանխավճար մը ընէ, որ տարեթոշակին առաջին մասնավճարին կը հաշուուի երբ վարժարան գայ: Արձանագրուելու և ուրիշ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմել Ո. Ո. Բիթի, Պայպը Հաւաճ, Կ. Պոլիս, կամ գրել Յով. Էֆ. Ս. Ալիքսանեանի, Ատենադպիր խնամակալութեան, Հայուհեաց Վարժարան, Ատաբաղար:

3-6

ԱՆԳԼԻԵՐԵՆԵ ԿԱՅՆԵՆ
ԲԱՌԱՐԱՆԻ ՊԵՏԵ ՈՒՆԻԲ?
ՄԻԱԿ ԼՍՍԱԿԵԼԻՆԵ
ԱՆԿԼՕ-ԿԱՅ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱՌԱՐԱՆԸ
1136 ԷՁ 800 ՊԱՏԿԵՐ
Հաճակագիր 70 Կիսակաշի 75 Դաճեկան
ԿԱՍՏԵ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, ՊԱՏԿԵՐԱՆ

11-26

حضرت عيسى المسيحك بنى نظير ذاتي

جنس انسانه اولان مناسبتى

دوقور ج. ف. هريك

۲۸۸ صحيفه لردن عبارت عربى الحروف تركى العبارة
اولان بو كتاب حضرت عيسى المسيحك عمرندن، تعليمندن،
اعمال خيريه سندن و ادعائردن باحث و جمله مفيد بر كتاب
اولوب مطالعه سى قارئن كرامه كمال كرمى ايله توصيه ايديلير.
بز قايلىسنىك قياىتى ۷ و كاغذ قايلىسنىك قياىتى ۵ غروش
اولوب درسعادته فچانچيلير يوقوشنده آمرىقان خانى
كبتخانه سنده فروخت اولنور.

3-3

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ՄԵՐ ԲՈՂՈՔՆԵՐՆ ՈՒ ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԵԱՆ
ԴԻՐՔԸ ԱՆՈՆՑ ՀԱՆԴԷՊ, Դրեց Յաքեթ Վարդե-
րեսեան, Յաւելուած և Միհրան, Հրատ. Ազգի (Թիւ.
5), 1911, Բաւաճեկի յայտնութիւններու 152 էջեր,
Դին՝ 30 սէնթ:

ՅԲԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆ-
ԿԵՐԱՅԻՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐԸ, Դրական ուսումնասի-
րութիւն, պատկերազարդ. Լ. Լարենցի Յառաջա-
բանով: Դրեց՝ Երուանդ Մեսիսեան, էջ՝ 126,
Դին՝ 5 դահ: Դիմել՝ Պոլսոյ Հայ Գրավաճառներուն
և հեղինակին 10 Rue de la Jonquièrre, PARIS:

ՈՒՐԱՐՏՈՒ ԿԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻԿՆԵ-
ՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ, Բնական
ուսումնասիրութիւն, Դրեց՝ Դէորդ-Մեսրոպ: Տպ.
Օ. Արզուման. Կ. Պոլիս 1911, էջ՝ 216, Դին՝ 10
դահ: Դիմել՝ Պոլսոյ Հայ Գրավաճառներուն կամ
հեղինակին Ազգ. Կեդր. Վարժարան, Ատաբաղար: